

บทที่ 4

พัฒนาการสถานศึกษาปอเนาะตั้งแต่ปีพ.ศ.2502 ถึง พ.ศ. 2547

4.1 การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะหลังการจัดตั้งเขตการศึกษา 2

รัฐบาลมีแนวคิดที่จะปรับปรุงด้านการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เหมาะสมกับความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ สังคม ให้สัมพันธ์กับทางวิชาสาขาอื่น ๆ นี้มีมานานแล้ว แต่ไม่มีฝ่ายใดมองเห็นช่องทางอย่างชัดเจน(วินิจ สังขรัตน์, 2544 : 147)

การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาทันทีหลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2502 ณ. ครุสัมนาคาร เขตการศึกษา 2 ความตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาที่สำคัญมาก ให้พยายามจัดให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทยได้ แม้จะพูดได้ไม่มากนัก เพียงแต่พอรู้เรื่องกันก็ยงดี เพราะเท่าที่ผ่านมาราวนี้มีผู้ที่ไม่รู้ภาษาไทย ต้องใช้ล่ามแปล ควรให้พูดเข้าใจกันได้ เพื่อสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน...”(เขตการศึกษา 2, 2528 : 38)

นับได้ว่าพระราชดำรัสข้างต้นเป็นฐานก่อตัวให้เกิดการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษ

หลังจากเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในปี พ.ศ. 2501 รัฐบาลได้กำหนดโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค (พ.ศ.ภ.) (The Regional Education Development Project Including Liger Education) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาของประเทศในขณะนั้น กล่าวคือสถานศึกษามีอยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการประชาชน และการขาดแคลนครูในส่วนภูมิภาคเป็นเหตุให้ผู้จบการศึกษาในส่วนภูมิภาคหลังไหลเข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนครเป็นจำนวนมาก ความมุ่งหมายของโครงการนี้ตลอดจนมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคให้มีระดับและมาตรฐานทัดเทียมกับการศึกษาในส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการได้รวมจังหวัดที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของประชาชนและปัญหาการศึกษาล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน จัดตั้งเป็นเขตศึกษาขึ้น รวม 12 เขต (วินิจ สังขรัตน์, 2544 : 149) สำหรับจังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลานนราธิวาส และจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นจังหวัดที่ประชาชนส่วนหนึ่งซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นจังหวัดที่มีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกัน มารวมกันเรียกว่าภาคศึกษา 2 โดยจัดตั้งครุสัมนาคารภาค

การศึกษา 2 ขึ้นจังหวัดยะลา ครูสัมมนาการเป็นสำนักงานเขตศึกษา 2 คือ เป็นที่ทำการของผู้ตรวจการศึกษาซึ่งหน้าที่คล้าย ๆ กับศึกษาธิการเขต เป็นผู้ประสานงานการพัฒนาการศึกษาภายในเขตการศึกษา นอกจากนี้ครูสัมมนาการก็เป็นสำนักงานของศึกษานิเทศก์ และเป็นสถานที่พักสำหรับครูที่เข้ารับการอบรมหรือสัมมนา (รุ่ง แก้วแดง, 2511 : 70) ส่วนในด้านการดำเนินการปรับปรุงการศึกษาในภาคศึกษา 2 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น 3 คณะคือ

1. คณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และอธิบดีกรมต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการเป็นกรรมการ หน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้ก็คือ วางนโยบายพัฒนาการศึกษาทั่วไป และนโยบายพัฒนาเฉพาะภาคศึกษาดังกรรมการพัฒนาการศึกษาประจำภาค พิจารณารายงานของกรมการอื่น ๆ และอาจต้องตั้งข้าราชการกระทรวงเป็นผู้แทนกระทรวง ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกระทรวงและกรมกับหน่วยพัฒนาการศึกษาประจำภาค

2. คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำเขตการศึกษา 2 ประกอบด้วย ข้าราชการจากกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนาอิสลามปัจจุบัน จำนวนกรรมการคณะนี้มี 29 คน มีหน้าที่ให้คำแนะนำในเรื่องการดำเนินงานและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นแก่คณะกรรมการดำเนินการ กำหนดให้ประชุมปีละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย

3. คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาเขตการศึกษา 2 ประกอบด้วย ผู้ตรวจการศึกษา เป็นประธาน ศึกษาธิการจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิอีก 4 นาย เป็นกรรมการคณะนี้มีหน้าที่ดำเนินการพัฒนาการศึกษาในเขตการศึกษา 2 (ศูนย์พัฒนาการศึกษา เขตการศึกษา 2, 2510 : 8-10)

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการทั้ง 3 ชุดดังกล่าว ในระยะแรกเป็นไปด้วยความเข้มแข็งคณะกรรมการที่ปรึกษาประจำภาคการศึกษา 2 ได้ประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2502 ที่คณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วยข้าราชการและประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น โดยได้กำหนดนโยบาย เพื่อสนองพระราชดำริดังกล่าวว่า “จะปรับปรุงการศึกษาในท้องที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ให้มีคุณภาพสูงขึ้นและมีปริมาณทั่วถึงเพียงพอ ทุกระดับการศึกษาและท้องถิ่น” (สมพงษ์ ปานเกล้า, 2541 : 121)

โดยที่คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาศึกษาเห็นควรกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมสำหรับปอเนาะไว้ คือ เริ่มเข้าไปปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ โดยจัดให้มีหลักสูตรศาสนาที่แน่นอน ให้มีการสอนภาษาไทย สังคมศึกษา และวิชาชีพควบคู่ไปด้วย และให้โต๊ะครูเจ้าของปอเนาะรู้จักการจัดการปอเนาะให้มีสภาพเหมือนกับโรงเรียนทั่วไป(สมพงษ์ ปานเกล้า, 2541 : 122)

ต่อมาเมื่อมีการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาประจำเขต ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 17-18 สิงหาคม 2503 ก็ได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะไว้ว่า ควรจัดระเบียบการสอนในปอเนาะให้ถูกแบบแผน (ประสงค์ งามมัน, 2519 : 17) ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าปอเนาะเท่าที่ดำเนินการมาแต่เดิม รัฐบาลมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับควบคุมดูแลหรือนำส่งเสริมแต่อย่างใด คงปล่อยให้โต๊ะครูซึ่งเป็นทั้งเจ้าของและผู้สอนดำเนินการไปตามความรู้ความสามารถและตามใจชอบของตนเองไม่มีระเบียบแบบแผนอะไรที่จะเป็นแนวปฏิบัติ การสอนก็ไม่มีหลักสูตร และไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอนและแต่เดิมเชื่อกันว่า ถ้าหากทางราชการเข้าไปควบคุมแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยาก ดังนั้น จึงพิจารณาเห็นว่าการที่ยังคงปล่อยให้ปอเนาะดำเนินการต่อไปดังที่เคยเป็นมาแล้วนั้น จะบังเกิดแต่ความเสียหายแก่นักศึกษา ความมั่นคงแห่งชาติ ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ แต่การดำเนินการเปลี่ยนแปลงควรจะเป็นไปโดยอะลุ่มอล่วยค่อยเป็นค่อยไป (จังหวัดยะลา, ม.ป.ป.) ที่ประชุมได้มีมติให้จัดประชุมสัมมนาโดยเชิญโต๊ะครูปอเนาะและผู้ทรงคุณวุฒิในทางศาสนาอิสลาม มาประชุมปรึกษาหารือกันในเดือนพฤศจิกายน 2503 ด้วย (รุ่ง แก้วแดง, 2511) จากข้อเสนอของคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ นี้ ในปี พ.ศ. 2503 คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษา เขตการศึกษา 2 จึงได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระหว่างวันที่ 12-17 พฤศจิกายน 2503 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมสามัญศึกษา อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา อธิบดีกรมอาชีวศึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด ผู้นำทางศาสนาอิสลาม อาทิเช่น จุฬาราชมนตรีโต๊ะครูปอเนาะบางคน (ศูนย์พัฒนาการศึกษา เขตการศึกษา 2 , 2510 : 14) นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยได้ให้ หลวงอรธวิภาคไพศาลย์ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย มาร่วมประชุมอีก 3 คน โดยมีหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้เปิดการประชุมสัมมนาการดำเนินการประชุมสัมมนา ที่ประชุมได้เลือกพระยาสมันตรัฐบุรินทร์เป็นประธานนายเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ และนายบันเทิง อับดุลบุตร เป็นรองประธาน นายอาชีซัน บินสะอาดเป็นเลขานุการ นายอดุลย์ ภูมิณรงค์ และนายประสาธ พิมานแมน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ที่ประชุมได้ถือข้อเสนอของอนุกรรมการร่างโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะเป็นแนวทางและแบ่งผู้เข้าประชุม ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 มีจำนวน 11 คน พิจารณาเรื่อง “ระเบียบการจัดตั้งปอเนาะและการดำเนินการสอนของครูในปอเนาะนั้นๆ” “กลุ่มนี้มีนายอดุลย์ ภูมิณรงค์ เป็นประธาน

กลุ่มที่ 2 มีจำนวน 13 คน พิจารณาเรื่อง “หลักสูตรที่ใช้ในปอเนาะ” นายหะยีหวันชู ภูเดคาเก็ง เป็นประธาน

กลุ่มที่ 3 มีจำนวน 10 คน พิจารณาเรื่อง “การจัดให้มีการสอบประจำภาคและประจำปี เพื่อวัดผล ตลอดจนการออกประกาศนียบัตร” นายหะยีนิเลาะ บินหะยีนิมะ เป็นประธาน

กลุ่มที่ 4 มีจำนวน 10 คน พิจารณาเรื่อง “เกี่ยวกับความช่วยเหลือของทางราชการ เช่น เงินอุดหนุน และอื่นๆ” นายหะยีนิโย หะยีนิแว เป็นประธาน(ครูสัมมนาการศึกษา 2, 2504 : 3)

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เสนอเรื่อง การปรับปรุงปอเนาะต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินการออกเป็นระเบียบการต่อไป โดยให้เสนอร่างระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะไปให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว ได้ประกาศใช้ระเบียบการส่งเสริมปอเนาะตามความต้องการของที่ประชุมสัมมนา โดยเรียกระเบียบนี้ว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504” เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. : 1) สำคัญของระเบียบนี้มีดังต่อไปนี้

1. การจดทะเบียนปอเนาะ ตามระเบียบนี้ กำหนดให้ปอเนาะที่จะได้รับการส่งเสริมหรือช่วยเหลือจากทางราชการ ต้องจดทะเบียนเป็นสถานศึกษาวิชาศาสนาอิสลามให้ถูกต้อง แต่ไม่บังคับให้ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วก่อนใช้ระเบียบนี้ต้องมาขอจดทะเบียน แต่ให้เป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครูปอเนาะเอง
2. หลักสูตรการสอน ตามระเบียบนี้ ได้มีการกำหนดหลักสูตรของปอเนาะออกเป็น 3 ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี หรืออาจถือได้ว่าระบบการศึกษาของปอเนาะเป็นแบบ 4 : 3 : 2 (ศูนย์พัฒนาภาคศึกษา 2, 2512 : 14) วิชาที่สอนและจำนวนชั่วโมงเรียนในรอบสัปดาห์ กำหนดไว้ดังนี้

วิชาศาสนาอิสลาม	สอนสัปดาห์ละ	27 ชั่วโมง
วิชาภาษาไทย	สอนสัปดาห์ละ	4 ชั่วโมง
วิชาชีฟ	สอนสัปดาห์ละ	4 ชั่วโมง
	รวมสอนสัปดาห์ละ	35 ชั่วโมง

เวลาเรียนที่ได้กำหนดนี้ เป็นอัตราเวลาเรียนมาตรฐาน แต่จะต้องไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง ส่วนที่จะสอนมากกว่านั้นไม่กำหนด

ได้มีการกำหนดหลักสูตรวิชาการศาสนาอิสลาม หลักสูตรภาษาไทย และหลักสูตรวิชาชีฟในปอเนาะ ทั้งในระดับตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลายไว้อีกด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า สถานศึกษาปอเนาะแต่เดิมสอนในเรื่องศาสนาอิสลาม มีภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว แต่ระเบียบการนี้ทางราชการได้ใช้เงินอุดหนุนเป็นเครื่องมือให้ปอเนาะมาจดทะเบียนและอยู่ในความควบคุมในด้านหลักสูตร และมีการแทรกการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพด้วย และแนวนโยบายการแทรกการสอนภาษาไทยและวิชาชีพนี้ ทางราชการได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม(ประจักษ์ ประจักษ์ปัจฉิม, 2516)

3. การวัดผลการเรียนของปอเนาะ ได้มีการกำหนดให้มีการดำเนินการวัดผลประจำปี โดยให้

3.1 ชั้นที่ไม่ใช่ตัวประโยค ให้โต๊ะครูปอเนาะแต่ละแห่งเป็นผู้ดำเนินการ

3.2 ชั้นตัวประโยค

1. ประโยคต้นและประโยคกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ

2. ประโยคปลาย กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการ

ส่วนวิธีการวัดผลประจำปีนั้น กำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค เขตศึกษา 2 และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้น ผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นตัวประโยคจะได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

4. การให้เงินรางวัล เพื่อให้เป็นเงินทุนใช้ในการปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น และเป็นการให้กำลังใจแก่โต๊ะครูที่พยายามปรับปรุงปอเนาะได้ดี จะได้เป็นเครื่องชักจูงให้โต๊ะครูอื่น ๆ ปฏิบัติตาม เงินรางวัลนั้นเป็นเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับพระราชทานเงินรางวัลว่า จะต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียน การสอน ตลอดจนการช่วยเหลือราชการอื่น ๆ ด้วยรางวัลที่กำหนดให้มีดังนี้

1. อันดับพิเศษ	จำนวนเงิน	10,000 บาท
2. อันดับที่หนึ่ง	จำนวนเงิน	5,000 บาท
3. อันดับที่สอง	จำนวนเงิน	3,000 บาท
4. อันดับที่สาม	จำนวนเงิน	1,000 บาท

(กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. สำเนา)

5. การให้การอุดหนุน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ให้ครูไปช่วยทำการสอน หรือให้ผู้มีหน้าที่นเทศการศึกษาไปช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือให้การช่วยเหลือทางด้านวิชาการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในทางวิชาการ เช่น คัดเลือกนักศึกษาไปศึกษาต่อ และจัดให้มีการอบรมครู หรือการสัมมนาเป็นครั้งคราว

2. ให้หรือให้ยืมอุปกรณ์ วัสดุ ในทางการศึกษาหรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการสอน การเรียน ตลอดจนครุภัณฑ์อื่น ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2504 : 11)

ระเบียบฉบับนี้ ได้วางหลักเกณฑ์ของการจดทะเบียนपोเนาะ และการอนุญาต การกำหนดลักษณะคุณวุฒิของผู้สอนศาสนา การดำเนินการสอนในपोเนาะ เมื่อได้รับการจดทะเบียนแล้ว มีหลักเกณฑ์ว่า สอนและจัดให้มีการวัดผลตามหลักสูตรและวิธีการที่กำหนดไว้ท้าย ระเบียบนี้ ทั้งยังกำหนดไว้ว่า पोเนาะที่ได้รับอนุญาตตามระเบียบนั้นให้पोเนาะมาจดด้วยความ สมัครงใจ กระทรวงศึกษาธิการได้จะลุ่มอ่ล่วย การบังคับที่อาจมีปัญหาลทางการเมืองแทรกแซง ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในपोเนาะนั้น ก็คือ

1. เพื่อให้पोเนาะจดทะเบียน อันหมายถึง การยอมรับแนวทางการปรับปรุง การศึกษาในपोเนาะ
2. เพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่ และบริเวณपोเนาะ โดยให้จัดปรับปรุงอาคาร पोเนาะให้เป็นแนว จัดปลูกต้นไม้ประดับ จัดบ่อน้ำให้ถูกสุขลักษณะ จัดทำส้วมชายหญิงให้ เพียงพอ จัดทำถนนเข้าสู่पोเนาะ จัดทำป้ายชื่อपोเนาะ
3. ปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตร จัดสอนให้เป็นชั้น โดยแบ่ง ชั้นเรียนเป็นขั้นต้น 4 ปี ชั้นกลาง 3 ปี หรือชั้นปลาย 2 ปี มีการสอนภาษาไทยและวิชาชีพ
4. จัดให้มีการประเมินผลการสอน สำหรับชั้นที่ไม่ใช่ตัวประโยคนั้นทางपोเนาะ ดำเนินการ ส่วนชั้นตัวประโยคคือชั้นปีที่ 4 ปีที่ 7 และปีที่ 9 ทางกระทรวงศึกษาธิการจะมอบให้ จังหวัดและภาคดำเนินการ(ประสงค์ ังสมัน, 2519 : 27)

ผลการดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมपोเนาะ

1. การจดทะเบียนपोเนาะ

หลังจากได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม पोเนาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 แล้ว ปรากฏว่า มีपोเนาะมาจดทะเบียนกับทางราชการเพื่อ รับการปรับปรุงเป็นจำนวน 82 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. : 1) แต่เนื่องจากมิได้มีการ บังคับให้पोเนาะที่ตั้งอยู่ก่อนการใช้ระเบียบนี้ต้องมาขอจดทะเบียน ขึ้นอยู่กับความสมัครงใจของ โด้ะ ครูปोเนาะ จึงทำให้มีपोเนาะอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ประสงค์มาขอจดทะเบียน หรือรอคูทำที่ของ ทางราชการอยู่ ทั้งนี้เพราะ ความช่วยเหลือที่ทางราชการจัดให้แก่पोเนาะที่มาจดทะเบียนนั้นยังมีอยู่ น้อยมาก ที่ได้รับจริงจังและต่อเนื่องก็คือ เงินรางวัลซึ่งเป็นเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว นอกจากการสนับสนุนปอเนาะที่จดทะเบียนดังกล่าวนี้แล้ว ทางราชการยังไม่สามารถสนองความต้องการของปอเนาะตามระเบียบที่กำหนดไว้ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะขาดเงินงบประมาณ ขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปช่วยสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพ ตลอดจนการนิเทศการศึกษาของปอเนาะ ดังนั้น นับแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ.2509 ก่อนที่ทางราชการจะมีนโยบายปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2508-2511 ปรากฏว่ามีปอเนาะจดทะเบียนทั้งสิ้นเพียง 206 โรง (ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคการศึกษา 2 ,2512 : 14)

2. หลักสูตรการสอนและการวัดผลการเรียนของปอเนาะ

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา พ.ศ.2504 ได้กำหนดเวลาเรียนของนักเรียนในปอเนาะเป็น 3 ตอน ชั้นศาสนาตอนต้น กำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี และในแต่ละตอนได้แบ่งวิชาเรียนออกเป็นหมวด คือ หมวดวิทยาศาสตร์ มีอัตราเวลาเรียนสัปดาห์ละ 27 ชั่วโมง วิชาภาษาไทยและวิชาชีพวิชาละ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาในแต่ละวิชาไว้ด้วยนั้น จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคการศึกษา 2 ในปีการศึกษา 2509 ปรากฏว่ามีปอเนาะที่เปิดรวมทั้ง 3 มีเพียง 2 โรง เปิดสอนตอนต้นและตอนกลาง 24 โรง นอกจากนั้นเปิดสอนศาสนาตอนต้น เท่านั้น(ประกิจ ประจวบปัจฉิม, 2516 : 104)

สำหรับหลักสูตรการสอนที่ทางราชการกำหนดขึ้นนั้น ในหลักสูตรวิชาศาสนา ปรากฏว่าไม่ได้รับความนิยมนิยมจากโต๊ะครูโดยทั่วไป ซึ่งจะพิจารณาได้จากการประเมินผลการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของภาคการศึกษา 2 เมื่อปี พ.ศ. 2510 ปรากฏว่ามีโต๊ะครูเพียงร้อยละ 23.7 ของโต๊ะครูทั้งหมดที่สอนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ นอกจากนั้น โต๊ะครูให้กำหนดหลักสูตรวิชาศาสนานั้นขึ้นเองเพื่อใช้สอนในปอเนาะของตน การที่หลักสูตรวิชาศาสนามีความแตกต่างกันเช่นนี้ จึงทำให้ยากแก่การวัดผลการเรียน เพราะการสอนไม่อยู่ในมาตรฐานอันเดียวกันจึงไม่ปรากฏว่าได้มีการวัดผลการเรียนของปอเนาะตามระเบียบอย่างจริงจัง

สำหรับหลักสูตรภาษาไทยและวิชาชีพที่กำหนดไว้นั้น เกือบจะไม่มีปอเนาะใดดำเนินการสอนตามหลักสูตรได้เลย ทั้งนี้เพราะขาดครูที่จะทำการสอนได้ ระเบียบดังกล่าวมิได้มีการกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ครูสำหรับการสนับสนุนการศึกษาตามหลักสูตรขึ้นในปอเนาะ โดยเฉพาะ เพียงแต่กล่าวไว้ในหลักเกณฑ์การให้อุดหนุนปอเนาะในระเบียบการปรับปรุงส่งเสริม

ปอเนาะ พ.ศ.2504 ว่า จะส่งครูไปช่วยสอนหรือการศึกษานิเทศออกไปช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือทางด้านวิชาการอื่น ๆ เท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ , 2504 : 22)

ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติแทบจะไม่บังเกิดผลประการใดเลย เพราะกระทรวงศึกษาธิการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาเป็นอย่างมาก การที่จัดสรรครูหรือศึกษานิเทศก์ออกไปช่วยสอนหรือนิเทศการศึกษาในปอเนาะนั้นมีจำนวนน้อย นอกจากนี้การที่จะให้ไต่ครูสอนภาษาไทยและวิชาชีพเองนั้น ก็ยังเป็นไปไม่ได้อีก เพราะไต่ครูนอกจากไม่มีความสามารถหรือมีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจ้างครูสอนวิชาชีพอื่นๆ ในปอเนาะของคนอีกด้วย (ประกิจ ประจันปัจจนึก, 2516:105)

3. การให้เงินรางวัล

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 4 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้เงินรางวัลเพื่อปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะ โดยกำหนดให้เป็นเงินพระราชทาน สำหรับลักษณะปอเนาะที่สมควรได้รับรางวัลและการอุดหนุนจากทางราชการ ได้มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ รวม 7 ประการ

- เป็นปอเนาะที่ดำเนินการและปฏิบัติตามระเบียบนี้
- เป็นปอเนาะที่มีนักศึกษาอยู่ประจำไม่ต่ำกว่า 40 คน
- เป็นปอเนาะที่มีสถานที่ไม่ขัดต่อสุขลักษณะอนามัยและความปลอดภัย
- เป็นปอเนาะที่มีระเบียบแบบแผนดี
- เป็นปอเนาะที่มีการวัดผลการเรียนเป็นประจำและได้ผลดี
- เป็นปอเนาะที่ตั้งขึ้นก่อนใช้ระเบียบนี้และได้ดำเนินการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันที่ได้จดทะเบียน

ถ้าเป็นปอเนาะที่ตั้งขึ้นภายหลังการใช้ระเบียบนี้ ต้องดำเนินการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี นับแต่วันที่ได้จดทะเบียน (ประสงค์ งามมัน, 2519 : 11)

ภาคศึกษา 2 ได้แบ่งปอเนาะที่จะได้รับรางวัลเป็น 4 อันดับ คือ อันดับพิเศษ อันดับ 1 อันดับ 2 และอันดับชมเชย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ได้มีการประเมินผลและให้รางวัลแก่ปอเนาะที่ได้มีการปรับปรุงจนอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับเงินรางวัล แต่ในระยะก่อนมีการกำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 ยังไม่ปรากฏว่ามีปอเนาะใดที่สามารถปรับปรุงจนได้รับรางวัลพิเศษเลย

ตารางที่ 3 โรงเรียนที่ได้รับพระราชทานเงินรางวัล พ.ศ.2504 – 2508

พ.ศ.	จำนวนรางวัลที่ได้รับ				รวม		หมายเหตุ
	อันดับ พิเศษ	อันดับ หนึ่ง	อันดับ สอง	อันดับ ชมเชย	จำนวน โรงเรียน	เงิน	
	10,000 บ.	5,000 บ.	3,000 บ.	1,000 บ.			
2504	-	-	4	24	28	36,000.00	
2505	-	1	7	22	30	48,000.00	
2506	-	1	10	29	40	64,000.00	
2507	-	2	9	27	38	64,000.00	
2508	-	2	6	36	44	64,000.00	
รวม		6	36	138	180	276,000.00	

ที่มา : ประสงค์ งามมัน, 2519 : 34

อย่างไรก็ตามการกำหนดให้มีเงินรางวัล การปรับปรุงปอเนาะตามระเบียบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการศึกษาของปอเนาะเป็นไปด้วยดีและข้อสำคัญ คือ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างทางราชการและ โต๊ะครู ในการปรับปรุงปอเนาะให้มีสภาพการจัดการศึกษาที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าจำนวนเงินที่ทางราชการให้จะเป็นจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับการลงทุนของ โต๊ะครู ในการจัดตั้งและดำรงปอเนาะอยู่นั้น แต่การกำหนดระเบียบให้เงินรางวัลนี้ก็เป็นที่พอใจแก่บรรดา โต๊ะครู ทั้งนี้เพราะได้มีการกำหนดให้ได้รับเป็นเงินพระราชทาน โดยได้รับจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประจำทุกปี ความสำคัญของการให้เงินรางวัลจึงอยู่ที่การให้ โต๊ะครู มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลี พระบาทและรับพระราชทานเงินรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ประกิจ ประจนปัจจนึก, 2516 : 106)

การให้เงินรางวัลนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 และราชการได้จัดดำเนินการตลอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

4.2 การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ในขั้นต้นนั้น ทางราชการ ได้มีนโยบายเพียงต้องการให้ปอเนาะมาจดทะเบียน และให้การอุปการะ เพื่อที่จะควบคุมและปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาให้มีสภาพที่ดีขึ้น ต่อมาเพราะการได้มีเป้าหมายที่จะให้ปอเนาะอยู่ในความดูแลของทางราชการให้ใกล้ชิดและรัดกุม ยิ่งขึ้น โดยมีแผนนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพสถานศึกษาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ เพื่อให้สถานศึกษาแห่งนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เช่น สถานศึกษาของเอกชนทั่ว ๆ ไป (ประกิจ ประจันปัจจนึก, 2516 : 109)

4.2.1 โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511

ในการจัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.2508-2511 นี้ ภาคศึกษา 2 ได้เชิญบรรดาผู้เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันในระหว่างวันที่ 6-7 กันยายน 2507 ผู้เข้าร่วมประชุมแยกออกเป็น 2 ฝ่ายด้วยกัน คือ

1. ฝ่ายอิสลาม ประกอบด้วย จุฬาราชมนตรี โต๊ะครูจากสี่จังหวัดจำนวน 120 คน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และโต๊ะโต๊ะยุดิธรรมจากสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ฝ่ายข้าราชการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมี รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นหัวหน้าคณะ เจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมี รองปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นหัวหน้าคณะ และเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ (ศูนย์พัฒนาการศึกษา เขตการศึกษา 2 , 2502 : 4-7)

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้ตกลงให้ปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมอบให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาภาคศึกษา 2 เป็นผู้จัดทำโครงการปรับปรุง และวิธีการให้ความช่วยเหลือต่างๆ แก่ปอเนาะที่จะปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาได้จัดทำรายละเอียดของโครงการและเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ (วินิจ สังขรัตน์ , 2544 : 160)

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ.2508 กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานต่อจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อธิบดี นายกรัฐมนตรี ได้มีบัญชาให้กระทรวงศึกษาธิการเลิกสั่งปอเนาะให้หมดไป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะประธานคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประชุม

ปรึกษาหารือกันแล้ว มีมติว่า การที่จะทำให้ออเนาะเลิกล้มไปนั้น จะต้องค่อยทำค่อยไป โดยทางรัฐบาลจะต้องจัดทำโครงการดำเนินการพร้อมกันไปทั้ง 3 อย่างคือ

1. โครงการปรับปรุงส่งเสริมออเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์
2. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการขยายการศึกษาภาคบังคับ (การศึกษาประถมศึกษา)
3. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ให้รู้ภาษาไทยเป็นอย่างดี และมีการฝึกสอนอาชีพที่จำเป็นแก่ท้องถิ่นด้วย (บุญถิ่น อัตถาวร, 2516 : 4-5)

กระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมายให้จัดทำโครงการทั้ง 3 นี้ และได้นำเสนอคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้อนุมัติแล้ว โดยเฉพาะโครงการส่งเสริมออเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ฯคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติเงินงบประมาณใต้ประจำปีงบประมาณ 2508 เป็นจำนวน 200,000 บาท ให้เริ่มดำเนินการแปรสภาพออเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ จำนวน 20 แห่ง ส่วนปีต่อไปขอให้ตั้งงบประมาณทางกระทรวงศึกษาธิการ (บุญถิ่น อัตถาวร, 2516 : 5)

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้นำโครงการปรับปรุงออเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้จัดทำขึ้นนั้น เสนอต่อนายกรัฐมนตรี สารสำคัญของโครงการมีดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ มีอยู่ 4 ประการ คือ
 - 1.1 เพื่อให้ออเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์
 - 1.2 เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ออเนาะอื่นๆ ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามด้วย
 - 1.3 เพื่อพัฒนาการศึกษาของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในออเนาะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเพิ่มกำลังคนที่มีความรู้ เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการปกครอง
 - 1.4 เพื่อแสดงเจตนาดีของรัฐบาลในการที่จะช่วยจัดการศึกษาโดยถูกวิธี และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกออเนาะ ออเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะต้องมียุทธลักษณะดังต่อไปนี้
 - 2.1 เป็นออเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงออเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 แล้ว
 - 2.2 เป็นออเนาะที่คณะบุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ
 - 2.3 เป็นออเนาะที่มีนักศึกษาประจำไม่ต่ำกว่า 50 คน

- 2.4 มีบริเวณกว้างขวาง เหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานศึกษาที่ดี
- 2.5 มีอาคารเหมาะสมมั่นคงเป็นเอกเทศ ไม่ขัดต่อสุขาภิบาล อนามัย และความปลอดภัย
- 2.6 เป็นปอเนาะที่มีระเบียบแบบแผนดี
- 2.7 เป็นปอเนาะที่มีการจัดวัดผลการศึกษาเป็นประจำและได้ผลดี
- 2.8 เป็นปอเนาะที่มีการสอนวิชาภาษาไทยและได้ผล
- 2.9 การจัดครูเข้าทำการสอนเป็นไปโดยเหมาะสม และมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา(ประกิจ ประจันปัจจนึก, 2516)

3. การผ่อนผันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ จะได้รับการพิจารณาผ่อนผันในเรื่องของคุณสมบัติการเป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ ครู และระเบียบการอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และระเบียบการต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้สำหรับโรงเรียนทั่วไป

4. การช่วยเหลือ ปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว จะได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการในเรื่องต่อไปนี้

- 4.1 ส่งครูไปช่วยสอน ครูที่ส่งไม่ควรเป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า ในระยะเริ่มแรกให้ได้รับโรงเรียนละ 1 คน
- 4.2 ครูอาสาสมัคร อาจจัดให้มีครูอาสาสมัครตามระเบียบว่าด้วยเรื่องครูอาสาสมัครช่วยพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- 4.3 ส่งศึกษานิเทศก์ และเจ้าหน้าที่การศึกษาไปช่วยแนะนำทั้งทางราชการและการบริหารโรงเรียน
- 4.4 จัดทำหลักสูตรประมวลการสอนให้เหมาะสมกับโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาอิสลาม
- 4.5 ช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การสอน
- 4.6 การช่วยเหลือในด้านการเงิน ปอเนาะที่ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะได้รับเงินอุดหนุนในระยะเริ่มแรกของการปรับปรุงเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอนการเรียน และปรับปรุงอาคารสถานที่ การช่วยเหลือด้านการเงินแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เงินอุดหนุนระยะเริ่มแรก มีกำหนดโรงเรียนละ 4 ปี คือ ปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 10,000 บาท และปีต่อไปปีละไม่เกิน 3,000 บาทต่อโรงเรียน ทั้งนี้ อำนวยการส่งจ่ายอยู่ในดุลยพินิจของศึกษาธิการจังหวัดทั้งสิ้นจังหวัด

2. เงินอุดหนุนตามระเบียบการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกรมวิสามัญศึกษา

3. เงินรางวัลพระราชทาน ทุกปีจะมีการประเมินผลการปฏิบัติของแต่ละโรงเรียน และคัดเลือกโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้ได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบว่าด้วยการพระราชทานเงินรางวัลแก่ปอเนาะ

5. การกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน ระยะเวลาและจำนวนปอเนาะที่ดำเนินการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้กำหนดระยะเวลาปรับปรุงไว้ 4 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 ปอเนาะที่จะปรับปรุงมีจำนวนทั้งสิ้น 140 โรง คือ ปี พ.ศ. 2508 ปรับปรุง 20 โรง และปีต่อไปต่อไปปีละ 40 โรง จนถึงปี พ.ศ. 2511 ก็ครบจำนวนที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.)

นายกรัฐมนตรีได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาผลการพิจารณาคณะรัฐมนตรี ได้มีมติอนุมัติโครงการที่เสนอ แต่เนื่องจากคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติเงินงบประมาณภาคใต้ประจำปีงบประมาณ 2508 เป็นจำนวนเงิน 200,000 บาท สำหรับการดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์จำนวน 20 โรงไปแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงลงมติให้กำหนดเป็นโครงการ 3 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2511 (บุญถิ่น อัตถาวร, 2516) และจัดตั้งงบประมาณไว้ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2508 ปรับปรุง 20 โรง

ค่าใช้จ่ายถาวรเฉลี่ยโรงละ 10,000 บาท (ใช้งบพัฒนาภาคใต้) 200,000 บาท

รวม 200,000 บาท

พ.ศ. 2509 ปรับปรุง 40 โรง

อัตราเงินเดือนครู 60 อัตรา ๆ ละ 600 บาท 12 เดือน 432,000 บาท

ค่าปรับปรุงโรงเรียนละ 10,000 บาท 40 โรงเรียน 400,000 บาท

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 200,000 บาท

ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนที่ปรับปรุงแล้ว 20 โรง ๆ ละ 3,000 บาท 60,000 บาท

รวม 1,092,000 บาท

พ.ศ. 2510 ปรับปรุงเพิ่มขึ้น 40 โรง

เงินเดือนครู 100 อัตรา ๆ ละ 600 บาท 12 เดือน 720,000 บาท

ค่าปรับปรุงโรงเรียนละ 10,000 บาท 40 โรงเรียน 400,000 บาท

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	200,000	บาท
ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนที่ปรับปรุงแล้ว 60 โรง ๆ ละ 3,000บาท	180,000	บาท
รวม	1,500,000	บาท

พ.ศ. 2511 ปรับปรุงเพิ่มขึ้น 40 โรง

เงินเดือนครู 140 อัตรา ๆ ละ 600 บาท 12 เดือน	1,008,000	บาท
ค่าปรับปรุงโรงเรียนละ 10,000 บาท 40 โรง	400,000	บาท
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	200,000	บาท
ค่าใช้จ่ายในโรงเรียนที่ปรับปรุงแล้ว 100 โรง ๆ ละ 3,000บาท	300,000	บาท
รวม	1,908,000	บาท

รวมทั้งสิ้น 4,700,000 บาท

(ประสงค์ ะสมัน,2519 :36-37)

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้รับเงินอุดหนุน ตั้งแต่ พ.ศ. 2508-2511 (แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แรกจัดตั้งได้โรงละ 10,000 บาท)

ที่	จังหวัด	จำนวนโรงเรียนที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์				หมายเหตุ
		พ.ศ. 2508	พ.ศ. 2509	พ.ศ. 2510	พ.ศ. 2511	
1	นราธิวาส	6	10	11	7	
2	ปัตตานี	10	18	15	10	
3	ยะลา	5	9	12	9	
4	สตูล	-	2	1	2	
	รวม	21	39	39	28	

ที่มา: ประสงค์ ะสมัน,2519 ,สรุปจากหน้า 37-44 อ้างถึงใน วินิจ สังขรัตน์, 2544 : 165)

ผลปรากฏว่าในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ นราธิวาส คือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา และ สตูล มีปอเนาะมาจดทะเบียนแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ 127 โรงเรียน ซึ่งตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตั้งแต่ พ.ศ. 2508 จนถึงปี พ.ศ. 2511 มีจำนวนทั้งสิ้น 140 โรง ดังนั้นตัวเลขนี้จึงต่ำกว่าเป้าหมาย ทั้งนี้ก็เพราะว่า เจ้าของปอเนาะยังไม่แน่ใจในนโยบายของรัฐบาลในการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ (วินิจ สังขรัตน์ , 2544 : 165)

6. ผลการดำเนินการ

6.1 โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2504-2511 นี้ เมื่อพิจารณาโดยการเปรียบเทียบกับระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 แล้ว ปรากฏว่า โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 ได้นำเอาระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จากระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 มาใช้เป็นส่วนใหญ่ ที่ได้เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบปี พ.ศ. 2504 นั้น ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกปอเนาะอาทิเช่น ปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต้องเป็นปอเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 มาแล้ว เป็นปอเนาะที่มีนักศึกษาประจำไม่ต่ำกว่า 50 คน เป็นปอเนาะที่มีการสอนวิชาภาษาไทยเป็นประจำและได้ผลดี เป็นต้น

6.2 ในการที่ให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ จึงต้องอยู่ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 เช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎร์อื่น ๆ โดยทั่วไปไป แต่โดยเหตุที่โต๊ะครูส่วนใหญ่ขาดคุณสมบัติในการพูดและใช้ภาษาไทย รวมทั้งไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงต้องมีการผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษ โดยผ่อนผันคุณสมบัติของผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง และขีดความสามารถของโต๊ะครูที่จะปฏิบัติได้

6.3 ตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 นี้ ยังได้กำหนดให้มีการช่วยเหลือปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้วทั้งในด้านครูช่วยสอน โดยได้กำหนดให้ส่งครูไปช่วยสอนในระยะเริ่มแรกให้ได้รับโรงเรียนละ 2 คน เรื่องครูช่วยสอนนี้ ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ก็ได้กำหนดไว้ แต่ไม่ได้กำหนดวิธีการว่าจะจัดครูช่วยสอนให้อย่างไรสำหรับการ

ดำเนินการส่งครูไปช่วยสอนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะ ฯ พ.ศ. 2508-2511 ในระยะแรกจะ ได้รับโรงเรียนละ 1 คน อย่างไรก็ตาม จำนวนครูที่ส่งไปช่วยสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามตามโครงการนั้นก็อยู่อย่างจำกัด ดำเนินไปได้ไม่ทั่วถึง และมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามเป็นจำนวนมากที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียนเหล่านี้จะไม่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องครูช่วยสอนเลย นอกจากนี้ วุฒิของครูช่วยสอนที่กำหนดให้เป็นข้าราชการ กรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า นั้น ในข้อเท็จจริงปรากฏว่าครูช่วยสอนมีฐานะเป็นเพียง ลูกจ้างสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และวุฒิ ป.กศ. ที่กำหนดก็หาได้น้อยมาก ส่วนใหญ่ครูช่วยสอนมีวุฒิการศึกษาเพียงแต่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น

6.4 สำหรับการนิเทศและการออกไปแนะนำการจัดการศึกษาทั้งทางวิชาการและการบริหารโรงเรียนนั้น ก็ได้มีการกำหนดเช่นเดียวกับระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาค ศึกษา 2 พ.ศ. 2504 แต่การปฏิบัติตามโครงการปี 2508-2511 นี้ ได้มีการจัดส่งศึกษานิเทศก์ออกไป ตามโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นบางแห่งด้วย แต่ไม่ค่อยทั่วถึง และออกไปได้น้อยครั้ง ทั้งนี้เพราะขาดเงินงบประมาณและขาดเจ้าหน้าที่นิเทศการศึกษา

6.5 ในด้านหลักสูตรและประมวลการสอนก็ได้มีการจัดทำเพิ่มเติมจากที่เคยได้ กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2504 ทั้งนี้ เพราะปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว การเรียนวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาสามัญคงที่ได้กำหนดไว้ระเบียบฯ บางวิชาขึ้นเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม หลักสูตรและประมวลการสอนที่ให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใช้สอนนั้น ยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยังลักลั่นกันอยู่ หลักสูตรที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใช้ในการ สอนมีอยู่ถึง 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว หลักสูตรวิชาศาสนา อิสลาม และหลักสูตรวิชาสามัญของกรมวิชาการ หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามและหลักสูตรวิชาสามัญของการศึกษาผู้ใหญ่ จึงเกิดความยุ่งยากและไม่สามารถวัดผลการศึกษาได้อย่างแน่นอนและ ถูกต้อง และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจึงยังไม่อยู่ในระดับเดียวกัน

6.6 ในเรื่องการช่วยเหลือในด้านการเงิน ปรากฏว่า ในระเบียบฯ ปี พ.ศ.2504 กำหนดแต่เพียงเงินรางวัลการจัดปอเนาะ ซึ่งเป็นเงินพระราชทานเพื่อใช้เป็นเงินทุนในการปรับปรุง ส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น เงินอุดหนุนอื่น ๆ ไม่มี แต่ในโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508-2511 นี้ นอกจากจะให้การอุดหนุนในรูปของเงิน รางวัล การจัดปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นเงินพระราชทานแล้วยังมีเงิน อุดหนุนในระยะเริ่มแรกของการปรับปรุงเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอน การเรียน และปรับปรุง อาคารสถานที่ ซึ่งเงินอุดหนุนในลักษณะนี้ก็ได้แก่เงินอุดหนุนระยะเริ่มแรก มีกำหนดโรงเรียนละ 9 ปี คือ ปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 10,000 บาท และปีต่อไปปีละไม่เกิน 3,000 บาทต่อโรงเรียน มีกำหนด 3

ปี นอกจากนี้ยังได้รับเงินอุดหนุนตามระเบียบการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกรมวิสามัญศึกษาอีกด้วย จึงเห็นได้ว่า ได้มีการเพิ่มเงินช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แก่ปอเนาะที่จดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ เพราะทางราชการตระหนักดีกว่า การจะบังคับให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยไม่ให้การช่วยเหลือ โดยเฉพาะเงินอุดหนุนกิจการแล้วย่อมไม่ประสบผลสำเร็จในการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ และการกำหนดเงินอุดหนุนในรูปของเงินให้เปล่าเมื่อเริ่มจัดตั้งขึ้นนั้น ซึ่งก็เป็นสิ่งจูงใจให้โต๊ะครูแปรสภาพปอเนาะของตนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเร็วขึ้น(ประกิจ ประจณปัจจนิก, 2516)

4.2.2 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 14 มิถุนายน 2509 กำหนดนโยบายให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์

เมื่อได้ดำเนินการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามโครงการ พ.ศ. 2508 — 2511 ปรากฏว่า ปอเนาะทั้งที่มาจากทะเบียนและที่ยังมิได้จดทะเบียนส่วนใหญ่มีลักษณะไม่ครบตามระเบียบของการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เช่น มีบริเวณคับแคบ มีนักเรียนน้อย ไม่มีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ หรือเป็นปอเนาะที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ยังไม่มีทุนดำเนินการ นอกจากนี้ โต๊ะครูบางคนคอยดูท่าทีของทางราชการว่าจะจริงจังกับการดำเนินการตามโครงการมากแค่ไหน จึงยังไม่ตัดสินใจมาขอปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพียงแต่มาจากทะเบียนไว้เฉยๆ ในขณะที่เดียวกันก็มีปอเนาะเกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ไม่เฉพาะแต่ในภาคศึกษา 2 (จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล) แต่ในภาคศึกษา 3 (จังหวัดสงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช) และภาคศึกษา 4 (จังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และระนอง) ก็ปรากฏว่ามีผู้ตั้งปอเนาะมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ , 2515 : 1) คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติกำหนดนโยบายเกี่ยวกับปอเนาะไว้เมื่อ 14 มิถุนายน 2509 ดังต่อไปนี้

4.2.2.1 นโยบายและวัตถุประสงค์ให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์

1. ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ
2. ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วบังคับให้มาขออนุญาตและมาจากทะเบียนภายใน 6 เดือน
3. ให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้หมดภายใน 3 — 5 ปี (ศูนย์พัฒนาการศึกษา

เขตการศึกษา 2 , 2514 : 12)

จากนโยบายดังกล่าว อาจพิจารณาว่ารัฐบาลมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

1. เพื่อเลิกล้มการจากระบบการศึกษาศาสนาในลักษณะ “ปอเนาะ”

2. เพื่อให้มีการจัดระบบการศึกษาศาสนาที่ถูกต้องเป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง โดยให้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ

4.2.2.2 การกำหนดแนววิธีการปฏิบัติตามนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประชุมหารือกับกระทรวงมหาดไทยเพื่อให้มีการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี และได้ตกลงให้ดำเนินการดังนี้

1. ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากมีการฝ่าฝืนให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 หากมีผู้ประสงค์จะขอดำเนินการสอนศาสนาในทำนองปอเนาะ ก็ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ โดยไม่มีการผ่อนผันในเรื่องคุณสมบัติของผู้เป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และครู

2. ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้ว และมีได้จดทะเบียน ให้จังหวัดแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับผิดชอบได้มาจดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2509 เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ห้ามมิให้รับจดทะเบียนปอเนาะโดยเด็ดขาดและให้รายงานผลการดำเนินการให้กระทรวงศึกษาธิการทราบภายในเดือนมกราคม 2510 (ประสงค์ งามมัน, 2519 : 47)

4.2.3 การประชุมเตรียมการและการวางโครงการเพื่อดำเนินการตามนโยบาย

4.2.3.1 การประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะของกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2510

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะขึ้นที่จังหวัดยะลา เมื่อ 9 สิงหาคม 2510 ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องการให้ปอเนาะที่เหลือจากโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508 – 2511 จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ ทั้งนี้เพราะปอเนาะในภาคศึกษา 2 ที่จดทะเบียนอยู่ก่อนแล้ว และที่มาจดทะเบียนใหม่ตามมติคณะรัฐมนตรี คาดว่าจะเหลือจากการปรับปรุงตามโครงการเดิมประมาณ 131 ปอเนาะ (ประกิจ ประจนปัจจนึก, 2516) ในการที่จะให้ปอเนาะดังกล่าวนี้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ปฏิบัติอย่างไร จึงจะเป็นผลดี ที่ประชุมได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ให้จังหวัดแจ้งแก่เจ้าของปอเนาะที่จดทะเบียนทั้งหมดได้ทราบและมาขอจะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ถ้าปอเนาะใดไม่ดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในกำหนดแล้ว ให้ถือว่าปอเนาะนั้นเลิกสัไป

2. ปอเนาะที่เหลือจากการปรับปรุงตามโครงการเดิมให้ได้รับการอุดหนุนตามเกณฑ์และวิธีการในโครงการเดิม โดยที่ปอเนาะดังกล่าวนั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508 – 2511 จึงจะได้รับการพิจารณาอุดหนุนทั้งทางการเงินและครูช่วยสอน

นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้ตกลงเป็นหลักการว่า ในกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีในการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการจะร่วมมือกันสอดส่องโดยใกล้ชิด ในขั้นแรกให้ว่ากล่าวตักเตือน เมื่อได้ตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อฟัง ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2510 : 2-3)

4.2.4 โครงการปรับปรุงปอเนาะในเขตศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2510

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2510 ขึ้น เพื่อเป็นการสนองมติและข้อเสนอแนะของที่ประชุมกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ 9 สิงหาคม 2510 ในการที่จะเร่งปอเนาะที่เหลืออยู่มารับการปรับปรุงส่งเสริมได้ทันตามระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีได้กำหนดไว้ สาระสำคัญของโครงการดังกล่าวมีดังนี้คือ

4.2.4.1 วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้ปอเนาะต่าง ๆ จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ให้เสร็จสิ้นภายในเดือนมิถุนายน 2514
2. ให้ปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้ดำเนินกิจการของโรงเรียนโดยถูกต้อง ทั้งในทางการสอน การเรียนวิชาสามัญ และวิชาศาสนา การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล

4.2.4.2 หลักเกณฑ์

1. การดำเนินการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์จะปรับปรุงที่จดทะเบียนแล้วในภาคศึกษา 2 ซึ่งคาดว่าจะเหลือจากการปรับปรุงให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ตามโครงการเดิม 127 ปอเนาะ ซึ่งจะได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือตามโครงการนี้
2. สำหรับปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงจะต้องมีลักษณะ 9 ประการ เช่นเดียวกับที่ได้กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508 – 2511

3. ปอเนาะที่จะทะเบียนแล้ว จะต้องจัดตั้งเป็น โรงเรียนให้เสร็จเรียบร้อยภายใน เดือนกันยายน 2512

4. ปอเนาะที่จะทะเบียนแล้ว แต่ไม่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว ก็มีสิทธิจัดตั้งเป็น โรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ แต่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนตามที่กำหนดไว้ใน โครงการนี้

4.2.4.3 การส่งเสริมและการช่วยเหลือ

1. ปอเนาะที่จัดตั้งเป็น โรงเรียนราษฎร์แล้ว จะได้รับผ่อนผันการปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ในเรื่องคุณสมบัติโรงเรียนราษฎร์ ในเรื่องคุณสมบัติของผู้ขอเป็น เจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู

2. การอุดหนุน

- ให้เงินอุดหนุนเมื่อแรกจัดตั้ง โรงเรียนละ 10,000 บาท
- ให้ครูช่วยสอน 1 คนต่อนักเรียน 50 — 149 คน และให้เพิ่มขึ้นเมื่อ นักเรียน 150 — 299 คน ให้ครู 2 คน นักเรียน 300 — 449 คน ให้ครู 3 คน

3. ให้การส่งเสริมทางวิชาการ

4.2.4.4 วิธีดำเนินการ

1. ปอเนาะที่มีลักษณะตามเกณฑ์ 9 ประการดังกล่าว และจัดตั้งเป็น โรงเรียนราษฎร์ ภายในเดือนกันยายน 2512 จึงจะได้รับการอุดหนุนตามข้อ ก (2)

2. โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เปลี่ยนแปลงมาจากปอเนาะจะได้รับเงิน ค่าจ้างโรงเรียน ๆ ละ 3,000 บาทต่อปี ต่อไปอีก 2 ปี ถัดจากปีที่ได้จัดตั้งขึ้น(กระทรวงศึกษาธิการ, 2510)

4.2.5 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513

การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็น โรงเรียนราษฎร์จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2512 แล้ว ปรากฏว่ามีปอเนาะที่มาจดทะเบียนทั้งสิ้น 381 แห่ง และได้แปรสภาพเป็น โรงเรียนราษฎร์ เพิ่มขึ้นอีก 99 แห่ง รวมเป็นปอเนาะที่แปรสภาพเป็น โรงเรียนราษฎร์แล้วทั้งสิ้น 221 แห่ง คงเหลือที่ยังไม่ได้แปรสภาพอีก 160 แห่ง (บุญถิ่น อัตถาวร, 2516 : 7)

ในปี พ.ศ. 2511 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้หาเสียงเลือกตั้งได้ โฆษณาต่อประชาชนในเขตศึกษา 2 ว่า การแปรสภาพปอเนาะเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา

อิสลามควรให้เป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ควรกำหนดเวลาที่จะต้องแปรสภาพให้เสร็จในปี พ.ศ. 2512 และไม่ควรห้ามการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ มีผู้เชื่อว่ารัฐบาลจะผ่อนผันตามที่มีการหาเสียงเลือกตั้งจึงรอดูท่าทีกันอยู่ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2511 จึงมีผู้ขอแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เพียง 28 แห่ง ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2512 ปอเนาะที่จดทะเบียนจะสามารถแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้ทั้งหมด แต่มีผู้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เพียง 99 แห่ง นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังได้รับรายงานจากผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา 2 ว่า มีผู้จัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ อีกจำนวน 13 แห่ง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีที่ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2513 มีมติให้ดำเนินการกับปอเนาะที่ตั้งขึ้นใหม่ โดยถือหลักการ อະลุ่มออล่วยตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงมหาดไทย คือ

1. ให้ส่งเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยออกไปแนะนำชี้แจงแก่ผู้ที่กระทำการขัดต่อมติคณะรัฐมนตรี ให้ระงับการกระทำนั้นเสีย
2. ถ้าปอเนาะที่ดำเนินการฝ่าฝืนอยู่นั้น ไม่ได้มาจดทะเบียนตามระยะเวลาที่กำหนด เพราะเข้าใจผิด แต่กิจการปอเนาะนั้นได้เป็นปีกแฉ่นแล้ว และมีความตั้งใจดีที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์และสามารถที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้ภายในระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนดไว้แล้ว ก็ให้จดทะเบียนปอเนาะภายในปี พ.ศ.2513 แล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เสียภายในกำหนด โดยจะได้รับเงินอุดหนุนและครูช่วยสอนตามสมควรแก่กรณี
3. ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วแต่ยังไม่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ที่เหลืออยู่ทั้งหมดนั้น ถ้ามีลักษณะเข้าเกณฑ์ที่จะได้รับการอุดหนุนตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติไว้เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2511 แล้ว ก็ให้ได้รับการอุดหนุน (กองประสานราชการ กรมการปกครอง , ม.ป.ป. : 1)

4.2.6 การประชุมเรื่อง “การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์” ของกระทรวงศึกษาธิการ ณ ศูนย์สัมมนาการ เขตศึกษา 2 จังหวัดยะลา 20 – 22 มกราคม 2514

นับแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ซึ่งครบกำหนดระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติอะลุ่มออล่วยให้ปอเนาะมาจดทะเบียน ได้มีปอเนาะที่มาจดทะเบียนทั้งสิ้น 461 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2513) ในจำนวน 461 แห่งนี้ ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายใน พ.ศ.2513 แล้ว 221 แห่ง และจะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ในปี พ.ศ.2514 อีก 161 แห่ง จะเหลือปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพเมื่อถึงปี พ.ศ.2514 (ครบกำหนด 5 ปี ตามมติคณะรัฐ) อีกประมาณ 77 แห่ง ซึ่งเจ้าของปอเนาะเหล่านี้ได้แสดงความจำนงว่า ไม่ต้องการแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ยินดีแต่เพียงจดทะเบียนแต่อย่างเดียว ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2513) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดให้มีการประชุมเรื่อง “การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียน

ราชภัฏ” ขึ้น ณ กรุงเทพมหานคร เขตศึกษา 2 จังหวัดยะลา ในระหว่างวันที่ 21 – 22 มกราคม 2514 โดยมีผู้ตรวจการกระทรวงศึกษาธิการภาคใต้ เป็นประธาน พร้อมด้วยผู้ร่วมประชุมทั้งสิ้นประมาณ 30 คน อาทิเช่น ผู้ตรวจการศึกษาเขตศึกษา 2, 3 และ 4 ศึกษาธิการจังหวัดในเขตศึกษา 2, 3 และ 4 ผู้อำนวยการกองโรงเรียนราชภัฏ และผู้อำนวยการกองโรงเรียนรัฐบาล เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2514)

วัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ก็คือ

1. ซ้อมความเข้าใจในนโยบายการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏทั้งที่ปฏิบัติแล้ว และจะปฏิบัติต่อไป
2. วางแผนการปฏิบัติให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏ ใน พ.ศ. 2514
3. ตกลงในวิธีดำเนินการแก่โรงเรียนราชภัฏสอนศาสนาอิสลามที่พ้นจากการสนับสนุนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราชภัฏแล้ว

ที่ประชุมได้มีมติ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ

1. ให้ถือว่าปอเนาะที่จดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2513 แล้วยื่นเรื่องราวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 มีสิทธิขอรับการอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราชภัฏ พ.ศ. 2510
2. ให้ดำเนินการกวาดขันมิให้มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นอีก สำหรับปอเนาะที่มีอยู่แล้วแต่มิได้จดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ให้ดำเนินการตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภัฏ พ.ศ. 2497
3. หลังจากวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ให้กระทรวงศึกษาธิการสำรวจจำนวนของปอเนาะที่จดทะเบียนตามกำหนดเวลาในข้อ 1 แต่ไม่ยื่นเรื่องราวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราชภัฏแล้วนำมาพิจารณาดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง

ผลการดำเนินการ ภายในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2513 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ซึ่งครบกำหนดระยะเวลาตามมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ขยายการรับจดทะเบียนปอเนาะต่อไปอีก ปรากฏว่า มีปอเนาะที่จดทะเบียนตามข้อผ่อนผันที่ 82 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2514)

4.2.7 สภาพของโรงเรียนราษฎร์ที่แปรสภาพจากปอเนาะ

โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดเข้าอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ประเภทพิเศษ มีชื่อเป็นทางราชการว่า “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” โรงเรียนประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสอนศาสนาอิสลามเป็นสำคัญหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โรงเรียนประเภทนี้เป็นสถาบันการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามแทนปอเนาะนั่นเอง

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้แปรสภาพจากปอเนาะนั้น มิได้มีสภาพเป็นโรงเรียนในความหมายทั่ว ๆ ไป ดังเช่นโรงเรียนต่าง ๆ ที่พบเห็นในภาคกลาง หรือที่อื่น ๆ สภาพของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามโดยทั่วไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีสภาพเหมือนสมัยที่เป็นปอเนาะนั่นเองสาระสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ

1. การควบคุม

แต่เดิมปอเนาะมิได้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ จัดดำเนินการสอนโดยอิสระขึ้นอยู่กับโต๊ะครูเป็นสำคัญ แต่เมื่อแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้วการดำเนินงานของโรงเรียนอยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกองโรงเรียนราษฎร์กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งปัจจุบันนี้ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการในส่วนภูมิภาค คือ ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบ อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์

2. การจัดการศึกษา

การจัดการสอนวิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และภาษามลายู แต่เดิมจัดสอนตามใจของโต๊ะครู เช่น เวลาและสถานที่ที่เป็นไปตามที่โต๊ะครูสะดวก ผลการศึกษาก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ของโต๊ะครู นักเรียนบางคนอาจต้องเรียนอยู่ในปอเนาะใช้เวลานานสิบปีหรือกว่านั้นอีก แต่เมื่อได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว จำเป็นต้องมีการจัดสถานที่เรียน ชั้นเรียน เวลาเรียน หลักสูตร แบบเรียนการวัดผลการศึกษา ฯลฯ ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สามารถเรียนจบการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามในระยะเวลาที่สั้นลง

3. วิชาเรียน

ปอเนาะแต่เดิมมาโดยปกติ มีการสอนวิชาอยู่ 3 วิชา คือ วิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และวิชาภาษามลายู เท่านั้น แต่เมื่อแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนวิชาสามัญหรือวิชาเพิ่มขึ้น กล่าวคือนักเรียน

ทุกคนเข้าเรียนในโรงเรียนประเภทนี้วัตถุประสงค์เพื่อรับการศึกษาศาสนา ภาษาอาหรับและภาษามลายู แต่เมื่อเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว ก็จะได้เรียนวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนาด้วยแต่ทั้งนี้ เป็นไปโดยความสมัครใจของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้เงินอุดหนุนแก่โต๊ะครูที่สอนภาษาอาหรับ

โรงเรียนที่มีนักเรียนเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพมากขึ้นตามจำนวนนักเรียน และส่งครูสอนวิชาสามัญและครูสอนวิชาชีพไปช่วยสอน ซึ่งในปัจจุบันมีนักเรียนเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพเพียงประมาณร้อยละ 30 ของจำนวนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งหมด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2514)

สำหรับหลักสูตรวิชาสามัญนี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 แต่มีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวน 6 โรงเรียนในปัจจุบันที่สามารถจัดสอนตามหลักสูตรของกรมวิชาการ จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

นอกจากจะมีการสอนตามหลักสูตรกรมวิชาการ และมีการสอนศาสนาและวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 แล้วยังมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอีกจำนวนหนึ่งที่ทำการสอนศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะเป็นความสมัครใจของโรงเรียนนั้น ๆ เอง กระทรวงศึกษาธิการจะไม่ไปบังคับ แต่โรงเรียนที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียวก็เสียสิทธิที่ควรได้ในด้านเงินอุดหนุน อุปกรณ์การสอน ครูช่วยสอน และอื่น ๆ ซึ่งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาศาสนาและสอนวิชาสามัญ และหรือวิชาชีพจะได้รับ

4. สถานที่

ก่อนแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ฯ โต๊ะครูใช้บ้านหรือได้ถุนบ้านเป็นที่สอนบางแห่งอาจมีอาคารเรียนเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะแต่มิมีน้อยแห่ง เมื่อปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ได้มีการตัดแปลงหรือสร้างต่อเติมอาคาร เป็นห้องเรียนขึ้นตามอัฏภาพของโต๊ะครู และกำลังเงินที่ทางราชการอุดหนุน ส่วนที่พักอาศัยของนักเรียนมิได้มีการเปลี่ยนแปลงนักเรียนยังอยู่ตามกระท่อมเล็ก ๆ รอบ ๆ บริเวณบ้านของโต๊ะครูนั่นเอง

5. สถานะผู้ดำเนินงาน

ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ต้องมีผู้จัดการ เจ้าของ และครูใหญ่ เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งทางฝ่ายธุรการและวิชาการ โต๊ะครูเจ้าของปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย มีฐานะเป็นทั้ง

ผู้จัดการ เจ้าของ และครูใหญ่ในขณะเดียวกัน การเรียนในปัจจุบันนี้ก็ยังคงนิยมเรียก “โต๊ะครู” อยู่เช่นเดิม ซึ่งอาจมีความหมายได้ทั้งการเป็นผู้จัดการ เจ้าของ และครูใหญ่ นั่นเอง

4.2.8 การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

4.2.8.1 หน่วยรับผิดชอบและการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการ

การดำเนินงานแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในระหว่างปี พ.ศ.2509 – 2514 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าของเรื่อง ร่วมกับภาคศึกษา 2, 3 และ 4 และจังหวัดในเขตการศึกษาดังกล่าว เมื่อได้สิ้นสุดการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับปอเนาะ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2514 และได้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหมดแล้ว กองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าของเรื่อง ในฐานะผู้ควบคุมโรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมาย การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีลักษณะเป็นฝ่ายอำนวยการจัดบริการและประสานงาน ภาคศึกษา 2 เป็นศูนย์กลางการดำเนินงานและประสานงานระหว่างจังหวัดและส่วนกลาง โดยมีศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงาน ขึ้นตรงต่อผู้ตรวจราชการกระทรวง (ภาคใต้) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเพื่อประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในระดับนโยบายอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้เพราะ การดำเนินการเกี่ยวกับปอเนาะเป็นงานนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจึงยังคงเป็นผู้รับผิดชอบในด้านนโยบายอยู่ต่อไป (ประกิจ ประจันปัจจนึก, 2516 : 127)

4.2.8.2 การแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

1. การเตรียมการ ก่อนที่กระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการประชุมบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของปอเนาะ และบุคคลสำคัญทางศาสนาอิสลามในท้องที่ อาทิเช่น โต๊ะครู และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงและฟังความคิดเห็น เพื่อทำความเข้าใจและยอมรับในหลักการและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของปอเนาะ ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการตระหนัก การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับปอเนาะเพื่อให้ได้รับความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย และในขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้บรรดาโต๊ะครู ตลอดจนประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้สึกว่าตนถูกบังคับในเรื่องการศึกษาศาสนาอิสลามจากรัฐบาล

และเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของทางราชการในการที่ยื่นมือไปบังคับให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ โดยทางราชการให้การอุดหนุนช่วยเหลือในการดำเนินการปรับปรุงและการดำเนินกิจการของโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ ภาคศึกษา 2 ก็ยังได้ดำเนินการวิจัยเพื่อทราบความคิดเห็น ทศนคติของโต๊ะครู นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกันเป็นระยะ ๆ เสมอมา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับดำเนินงานอีกด้วย

2. การกำหนดประเภทของโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์อยู่ในประเภทโรงเรียนราษฎร์พิเศษ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์พิเศษ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 มาตรา 15 และมาตรา 20 มีชื่อเป็นทางราชการว่า “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” ซึ่งบ่งถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ แต่ชื่อของโรงเรียนที่ตั้งขึ้นก็คงใช้ชื่อของโรงเรียนเช่นเดียวกัน โรงเรียนราษฎร์ทั่วไป เช่น โรงเรียนธรรมวิทยา โรงเรียนศาสนอุปถัมภ์ โรงเรียนพัฒนาเยาวชนวิทยา หรือบางแห่งก็ใช้ชื่อในภาษาอาหรับหรือมลายู เช่น โรงเรียนนัสซอดุลชามาน โรงเรียนมุฮัมมาดียะห์ โรงเรียนคารุลดูโลม เป็นต้น

สำหรับเหตุผลในการกำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามน่าจะมาจาก

1. กระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน เมื่อคราวเสด็จ ณ กรุงสัมมนาการ เขตศึกษา 2 ยะลา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2502 ความว่า

“การศึกษาที่นี้สำคัญมาก ให้พยายามจัดให้ดี ให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทยได้ แม้จะพูดได้ไม่มากนัก เพียงแต่พอรู้เรื่องกันก็ยังมีดี เพราะเท่าที่ผ่านมาคราวนี้ มีผู้ที่ไม่รู้ภาษาไทย ต้องใช้ล่ามแปล ควรให้พูดเข้าใจกันได้เพื่อสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน”

จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักในการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุที่ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองของชาวไทยมุสลิม ฉะนั้นการจัดการศึกษาในเขตนี้จึงมีปัญหาพิเศษแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในปอเนาะซึ่งเป็นการสอนที่ไม่มีหลักสูตร เวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการวัดผลประเมินผลที่เป็นระบบ เป็นต้น

2. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ซึ่งวัตถุประสงค์ของระเบียบนี้มุ่งให้ปอเนาะมาจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ นับว่าเป็นก้าวแรกที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปอเนาะ

8.การจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 มาตรา 20 (3) ที่ให้เป็นโรงเรียนพิเศษประเภทสอนศาสนา มาตรา 20 นี้ได้กำหนดโรงเรียนการศึกษาพิเศษออกเป็น 7 ประเภท คือโรงเรียนเฉพาะกาล โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนส่งคำสอน โรงเรียนกวดวิชา โรงเรียนสงเคราะห์คนพิการ และโรงเรียนศิลปศึกษา จึงเป็นไปได้ว่า การจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จึงเป็นสิทธิของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามที่จะจัดตั้งขึ้นมาได้(วินิจ สังขรัตน์ ,2544 : 183-184)

4.2.8.3 หลักสูตรและการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดสถานศึกษา

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การจัดตั้งปอเนาะก็เพื่อวัตถุประสงค์ให้เป็นสถานที่สำหรับการสอนวิชาศาสนาเป็นสำคัญและยังมีการสอนวิชาภาษาอาหรับและภาษามลายู เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิชาศาสนาอีกด้วย เมื่อรัฐบาลได้กำหนดให้ปอเนาะดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น ก็ยังคงมีวัตถุประสงค์ในการให้เป็นสถานที่สำหรับสอนวิชาศาสนาเป็นสำคัญดังเดิม แต่กระทรวงศึกษาธิการได้แทรกหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพให้นักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเลือกเรียน โดยความสมัครใจของนักเรียน แบ่งหลักสูตรได้ดังนี้

1. หลักสูตรวิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และวิชามลายู แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ชั้นศาสนาตอนต้น กำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี (วินิจ สังขรัตน์ , 2544 : 184)

2. หลักสูตรวิชาสามัญโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีการสอนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งมี 4 ระดับ เทียบกับหลักสูตรทั่วไปดังนี้

ระดับ 1	เทียบเท่าประถมปีที่ 2
ระดับ 2	เทียบเท่าประถมปีที่ 4
ระดับ 3	เทียบเท่าประถมปีที่ 7
ระดับ 4	เทียบเท่ามัธยมปีที่ 3

3. หลักสูตรวิชาชีพ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ พ.ศ. 2504 ได้กำหนดเวลาเรียนวิชาชีพในปอเนาะสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวดวิชาเกษตรกรรม เช่น วิชาทำนา ทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพารา และการเลี้ยงสัตว์ และหมวดวิชาหัตถกรรม เช่น วิชาช่างไม้ การจักสาน การตัด การทอ และโลหะ

สำหรับหลักสูตรและวิธีการดำเนินการงานนั้นก็กำหนดให้เหมาะสมกับระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม คือประมาณ 3-4 เดือน โดยใช้การสาธิต การฝึกหัดปฏิบัติจริง ประกอบการบรรยาย คือ

1. การประดิษฐ์ศิลปหัตถกรรม โดยใช้วัตถุเหลือใช้หรือวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น
2. การตัดเย็บเสื้อผ้าและประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย
3. การจัดตกแต่งบ้านเรือนและบริเวณ
4. การสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี (จังหวัดปัตตานี , ม.ป.ป. : 1)

4.2.8.4 แนวทางปฏิบัติในการผ่อนผันตามกฎหมายและระเบียบ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษตามอำนาจตามความในมาตรา 20 วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 โดยผ่อนผันคุณสมบัติของผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลาม ดังต่อไปนี้

มาตรา 7 คุณสมบัติของผู้เป็นเจ้าของ ผ่อนผันสัญชาติบิดา

มาตรา 9 คุณสมบัติของผู้จัดการ

1 ผ่อนผันสัญชาติบิดา

2 ผ่อนผันความรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

มาตรา 10 คุณสมบัติของผู้เป็นครูใหญ่ ผ่อนผันสัญชาติบิดา

มาตรา 11 คุณสมบัติขอเป็นครู

1. ผ่อนผันความรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เฉพาะครูสอนศาสนา

2. ผ่อนผันความรู้ภาษาไทยอย่างต่ำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เฉพาะครูสอนภาษาไทย(กระทรวงศึกษาธิการ, 2508 : (สำเนา) อ้างถึงใน วินิจ สังครัตน์, 2544 : 187)

4.2.8.5 การช่วยเหลือ

1. การเงิน กระทรวงศึกษาธิการได้ให้เงินอุดหนุนแก่ปอเนาะเมื่อเริ่มแปรสภาพและจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโรงเรียนละ 10,000 บาท และให้เงินดำรงโรงเรียนอีก 2 ปี ปีละ 3,000 บาทต่อโรงเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามยังได้รับเงินอุดหนุนเกี่ยวกับนักศึกษาเรียนวิชาสามัญอีกโดยคิดเป็นรายหัว (จังหวัดยะลา, ม.ป.ป. : 2)

2. ครู กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยปกติจะให้ครู 1 คนต่อนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาสามัญ 50 คน และให้เพิ่มขึ้นอีก

1 คนเมื่อนักเรียนมีถึง 150 คน และเพิ่มอีก 1 คนเมื่อนักเรียนมีเกิน 300 คน แต่ไม่เกิน 450 คน ครูช่วยสอนนี้ตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2508- 2511 กำหนดว่า ควรเป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า แต่ข้อเท็จจริงกระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถหาครูที่มีวุฒิดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง จึงมีครูที่มีวุฒิการศึกษามัธยมศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก และครูเหล่านี้มีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างเท่านั้น สำหรับครูช่วยสอนนี้ได้กำหนดเป็นตำแหน่ง “ครูปอเนาะ” แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ครูปอเนาะชั้น 1 ครูปอเนาะชั้น 2 และครูปอเนาะชั้น 3 และได้กำหนดหน้าที่โดยย่อ อัตราค่าจ้าง และเงื่อนไขการจ้างดังนี้

ครูปอเนาะชั้น 3

หน้าที่โดยย่อ สอนวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปในปอเนาะต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

อัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำ 600 บาท ชั้นสูง 1,000 บาท

เงื่อนไขการจ้าง 1. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมูล หรือ
2. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรไม่ต่ำกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมปีที่ 6 และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้นเพื่อทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ

ครูปอเนาะชั้น 2

หน้าที่โดยย่อ สอนวิชาสามัญทั่วไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

อัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำ 750 บาท ชั้นสูง 1400 บาท

เงื่อนไขการจ้าง 1. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้นเพื่อทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์ที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะหรือ
2. จ้างจากผู้ดำรงตำแหน่งครูปอเนาะชั้น 3 ของส่วนราชการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี

ครูปอเนาะชั้น 1

หน้าที่โดยย่อ สอนวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

อัตราค่าจ้าง ชั้นต่ำ 810 บาท ชั้นสูง 1,400 บาท

เงื่อนไขการจ้าง จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูประถมศึกษา (ป.ป.) หรือได้รับประกาศนียบัตรประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูง หรือ

ประโยชน์มัธยมศึกษาตอนปลายสาขาอาชีพ แผนกการช่างสตรี
เกษตรกรรม ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ฝ้า และเครื่องแต่งกาย อาหาร
และโภชนาการ และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัด
ขึ้นหรือทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์ที่เปลี่ยนแปลงจาก
ปอเนาะ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2511 : 8 – 9)

3. อุปกรณ์การสอน กระทรวงศึกษาธิการจัดหาอุปกรณ์การศึกษา และบริหารงาน
ของโรงเรียนให้ เช่น สมุดบันทึกต่างๆ ของโรงเรียนที่ตามระเบียบจะต้องมี หนังสือบทเรียน
อุปกรณ์กีฬา และอื่น ๆ นอกจากนี้จะได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว อุปกรณ์การสอนบางอย่าง
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะต้องไปจัดหาเองด้วยเงินที่ได้รับพระราชทานรางวัลเงิน
ช่วยเหลืออุดหนุนที่ได้รับเมื่อแรกจัดตั้ง เงินดำรงโรงเรียน เงินบริจาคของประชาชน และเงินของ
โต๊ะครูเอง อุปกรณ์การสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจากการวิจัยของศูนย์พัฒนา
การศึกษาภาคศึกษา 2 พ.ศ.2512 ปรากฏว่า ในปอเนาะ 256 แห่ง มีอุปกรณ์การสอนและเครื่อง
อำนวยความสะดวกต่าง ๆ อยู่โดยเฉลี่ยประเภทละไม่ถึง 1 ชิ้น แสดงให้เห็นว่าอยู่ในสภาพที่ไม่น่า
พึงประสงค์เลย (ศูนย์พัฒนาการศึกษา เขตศึกษา 2, : 24 – 30)

4.2.8.6 ผลการดำเนินงาน

ตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับผลการดำเนินให้ปอเนาะแปรสภาพ
เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ปรากฏว่า เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนดคือ วันที่ 15 มิถุนายน
2514 ปอเนาะที่มีอยู่ทั้งหมดจำนวน 535 แห่ง ได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
426 แห่ง ส่วนที่ไม่จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็ได้ทำคำรับรองไว้กับ
กระทรวงศึกษาธิการว่า จะเลิกตั้งกิจการไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 1)โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลามจำนวน 426 แห่งนี้ อยู่ในภาคศึกษา 2 จำนวน 335 โรงเรียน ภาคศึกษา 3 จำนวน 78 โรงเรียน
และภาคศึกษา 4 จำนวน 13 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2515 (สำเนา)) ดังปรากฏในตารางที่
7

4.3 สภาพปอเนาะที่ได้เปลี่ยนแปลงเป็นโรงเรียนราษฎร์หลังปี 2514

พัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงของปอเนาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
หลังจากปี พ.ศ. 2514

พ.ศ. 2517 เริ่มใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ควบคู่กับหลักสูตรอิสลามศึกษาที่โรงเรียน
ไอ้อยู่ นิยมเรียกอยู่ หลักสูตรศาสนา และหลักสูตรสายสามัญศึกษา มักจะบริหารโดย เรียน
หลักสูตรสายสามัญศึกษาในภาคเช้า ต่อด้วยหลักสูตรสายศาสนาในภาคบ่าย นักเรียนส่วนใหญ่ยัง
พักอาศัยในปอเนาะเช่นเดียวกับระบบปอเนาะเดิม

พ.ศ. 2518 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 เรียกว่า
พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2518

พ.ศ. 2519 ลูกจ้างที่รับผิดชอบสอนหลักสูตรสายสามัญศึกษา ได้รับการยกฐานะ
เป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

พ.ศ. 2521 เปิดทำการสอนเต็มระบบ ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น สาย
สามัญ และสายศาสนา

พ.ศ. 2525 ประกาศใช้ พรบ. โรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 กำหนดให้
โรงเรียนเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนตามมาตรฐาน(1) และ (2) คือ ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้น
พื้นฐาน และประกาศนียบัตรอิสลามศึกษาระดับชานาวิยะฮ(จิริพันธ์ เคมะ, 2551 : 10)

ในปี พ.ศ. 2526 รัฐบาลได้มีนโยบายให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติของ
โรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525

ปี พ.ศ. 2533 ได้มีการประชุมร่วมกันของผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทน
กระทรวงศึกษาธิการ สำนักจุฬาราชมนตรี คณะโต๊ะยุติธรรม ผู้ว่าราชการจังหวัดและโต๊ะครู เพื่อหา
แนวทางในการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ โดยดำเนินการจากการจดทะเบียน การแปรสภาพเป็น
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และเปลี่ยนแปลงเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่ง
เป็นโรงเรียนตามมาตรา 15(2) แห่งพระราชบัญญัติเอกชน พ.ศ. 2525 ตามลำดับ พร้อมกับการให้
การอุดหนุนด้านการเงิน บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ มาโดยตลอด(นิละาะ แวกูเซ็งและคณะ. 2551 : 12)

ปี พ.ศ. 2535 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบ เรียกว่า ระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการอุดหนุนและส่งเสริมโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตร
กระทรวงศึกษาซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญพ.ศ.2535 เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริม
พัฒนาการศึกษาให้ทันและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศโดยกำหนดคุณสมบัติของ
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(2) ที่มีความประสงค์จะปรับปรุงโรงเรียนเป็น
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา15(1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525
(สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2536 : 31-37)อ้างถึงใน (นิละาะ แวกูเซ็งและ
คณะ. 2551 : 12)

สำหรับการให้การอุดหนุนจากรัฐบาลแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตาม มาตรา 15(1) และตามมาตรา 15(2) นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการ อุดหนุนและส่งเสริมโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปิดสอน วิชาศาสนาควบคู่วิชาสามัญ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2536 เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15(1) กรณีที่เป็นโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามแบบทั่วไป จะได้รับเงินอุดหนุนร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายจากรายหัว นักเรียนภาครัฐซึ่งกำหนดรับเป็นรายเดือน และกรณีที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ จัดตั้งโดยมัสยิดหรือมูลนิธิได้รับเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียน ร้อยละ 60

2. ปอเนาะแบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามมาตรา 15(2) ได้รับการ อุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนตามประเภทของหลักสูตรการศึกษา โดยหักค่าธรรมเนียม การศึกษาที่โรงเรียนจัดเก็บจากนักเรียนทั้งปีออกดังนี้ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 1,670 บาท ต่อ หัวต่อปี หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 1,660 บาท ต่อหัวต่อปี โดยแบ่งออกเป็นค่าตอบแทนโต๊ะ ครูร้อยละ 10 ของเงินที่ได้รับอุดหนุนทั้งหมด ค่าตอบแทนครูสอนศาสนาร้อยละ 40 และเป็นงบ พัฒนาโรงเรียนร้อยละ 50 (นิเทศฯ แวงอุซึ่งและคณะ, 2551 : 13)

จำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.จังหวัดยะลา มีโรงเรียนจำนวน	46 โรงเรียน
2.จังหวัดนราธิวาส มีโรงเรียนจำนวน	55 โรงเรียน
3.จังหวัดปัตตานี มีโรงเรียนจำนวน	72 โรงเรียน
รวม	172 โรงเรียน

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ได้รับการอุดหนุนตามมาตรา 15 (1)

1. จังหวัดนราธิวาส มี 3 โรงเรียน คือโรงเรียนอัสตดร์กียะห์อิสลามียะห์ อำเภอมือเมือง โรงเรียนคารุสสาลาม อำเภอระแงะ และโรงเรียนแสงธรรม อำเภอสูไหง โโก-ลก
2. จังหวัดยะลามีโรงเรียนพัฒนาวิทยา อำเภอมือเมือง โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอมือเมือง และโรงเรียนสุขสวัสดิ์วิทยา อำเภอยะหา
3. จังหวัดปัตตานีมีโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอมือเมือง โรงเรียนครุศาสตร์วิทยา อำเภอสายบุรี โรงเรียนสายบุรีอิสลามวิทยา อำเภอสายบุรี โรงเรียนศาสนศึกษา อำเภอสายบุรี และโรงเรียนอาชีวะสถาน อำเภอกอโพนี

โรงเรียนทั้ง 11 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนมาก มีความพร้อมในการจัดการศึกษาสูง และเปิดสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย(วินิจ สังขรัตน์, 2544 : 323)

ในราวปี พ.ศ. 2538 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีมาตรฐานได้ปรับสถานภาพจากโรงเรียน 15(2) เป็นโรงเรียน (15) 1

หลังจากนั้นในปี 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับเปลี่ยนการให้เงินอุดหนุนแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอีกครั้ง กรณีที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั่วไปได้รับเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียน ร้อยละ 60 ส่วนกรณีที่เป็นมูลนิธิให้เงินอุดหนุนเต็มจำนวน (ร้อยละ 100) สำหรับการให้เงินอุดหนุนรายหัวแก่ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามล่าสุดในปี 2548 นั้น ในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาในโรงเรียนที่เป็นมูลนิธิได้รับ 9,420 บาท/คน/ปีระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้รับ 10,525 บาท/คน/ปี ขณะที่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับ 11,425 บาท/คน/ปี ขณะที่ปอเนาะแบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามมาตรา 15(2) ที่ได้เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญนั้น ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนจำนวน 685 บาท/คน/ปี สิ่งสำคัญที่ควรกล่าวถึงคือ เงินอุดหนุนที่รัฐบาลให้แก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีได้แตกต่างไปจากการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนในพื้นที่หรือจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย(สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, ม.ป.ป. อ้างถึงใน นิเลาะ แวอุเซ็งและคณะ. 2551 : 13)

4.4 ปอเนาะที่ยังไม่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหลังปี 2514

หลังจากที่ทางรัฐบาลได้ใช้นโยบายเข้าไปเปลี่ยนแปลงปอเนาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ทำให้ปอเนาะส่วนใหญ่ได้พากันไปจดทะเบียนกับทางการเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และมีปอเนาะอีกบางส่วนได้ประท้วงรัฐบาลที่เข้าไปแทรกแซงกิจการของปอเนาะด้วยการปิดกิจการ ซึ่งเป็นผลลัพท์มาจากทางรัฐบาลได้นำนโยบายนี้มาใช้ในปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) จากรายงานของกระทรวงศึกษาธิการทราบว่าสถาบันการศึกษาปอเนาะจำนวน 106 แห่ง ได้ปิดกิจการของตนเป็นการประท้วงรัฐบาลที่เข้าไปแทรกแซงกิจการของสถาบันการศึกษาปอเนาะ (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126)

จากประเด็นดังกล่าวกลายเป็นการจุดประกายขบวนการแยกดินแดนที่รู้จักในนามองค์กรปลดปล่อยปัตตานี(พูโล-PULO) เกิดขึ้นมา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากปัญญาชนมุสลิมให้

ปลดเปลื้องนโยบายที่รัฐบาลเข้าไปควบคุมการศึกษาของสถาบันการศึกษาปอเนาะ(พีรยศ ราฮิมมูลา , 2545 :126)

อย่างไรก็ตาม ยังมีสถาบันการศึกษาปอเนาะอีกจำนวนหนึ่งไม่สนใจหรือให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐบาลที่บังคับให้จดทะเบียนเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ยังคงดำเนินกิจการต่อไป (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126) ส่วนสถาบันการศึกษาปอเนาะที่ไม่ยอมจดทะเบียนหรือแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้รับการพิจารณาว่าเป็นโรงเรียนที่ผิดกฎหมายหรือโรงเรียนเถื่อน

บรรดาเจ้าของสถาบันการศึกษาปอเนาะที่ไม่ยอมจดทะเบียนหรือแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามพร้อมที่จะเผชิญปัญหากับรัฐ เพราะเขามีความเชื่อว่าสถาบันการศึกษาปอเนาะของเขาได้ดำเนินกิจการในนามของพระเจ้าและเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนชาวมลายูมุสลิม(พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126) ตามความเห็นของพีรยศ ราฮิมมูลา มีจำนวนปอเนาะดังกล่าวมีไม่เกิน 50 แห่ง ส่วนใหญ่จะอยู่ในปัตตานี(พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126) อย่างไรก็ตามจำนวนที่เป็นจริงในนั้นไม่มีหน่วยงานใดเคยไปสำรวจจึงไม่รู้ปอเนาะที่ไม่ได้จดทะเบียนกับทางรัฐมีจำนวนเท่าใด

หลังจากปี พ.ศ. 2514 ถึง พ.ศ. 2547 นอกจากจะมีปอเนาะที่ไม่จดทะเบียนกับภาครัฐในปีดังกล่าวแล้ว ยังมีอีกหลายปอเนาะที่ได้ถือกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปสำรวจจำนวนปอเนาะดังกล่าว ทำให้ไม่รู้ว่ หลังจากปีดังกล่าวปอเนาะมีจำนวนเท่าใด

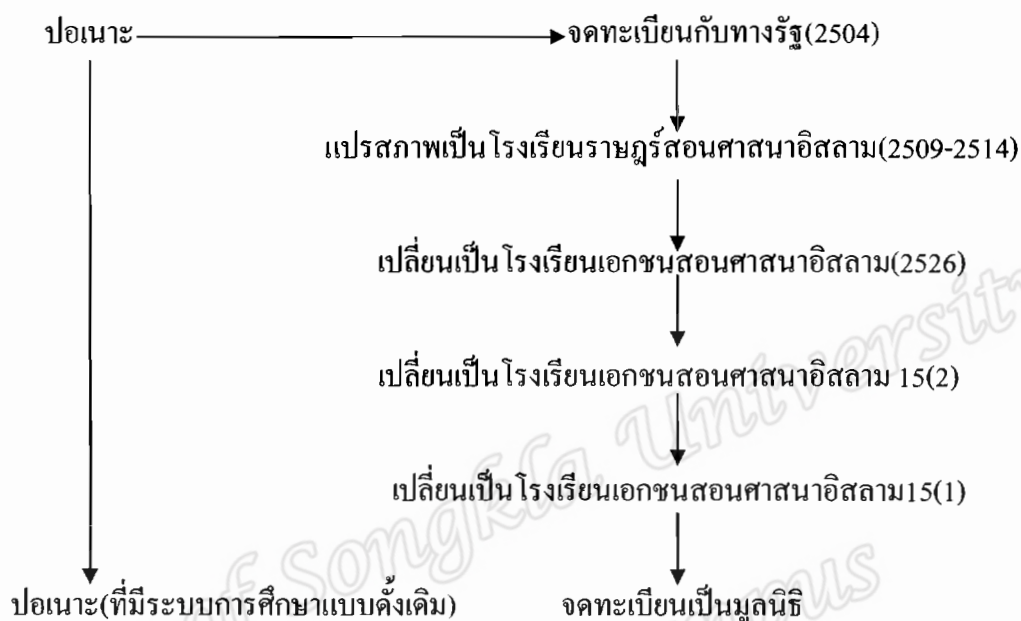
4.5 การเปลี่ยนแปลง เหตุปัจจัยและผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงปอเนาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ถึงปี พ.ศ. 2547

จากการศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึง ปี พ.ศ. 2547 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 ถึงปี พ.ศ.2514 ซึ่งเริ่มจากการที่ปอเนาะได้จดทะเบียนกับภาครัฐและทางรัฐบาลได้เข้าไปส่งเสริมสนับสนุน จนในที่สุดปอเนาะเหล่านี้ก็ได้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2514 และต่อมาโรงเรียนที่ได้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์เหล่านี้ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2526 ตามพ.ร.บ. ว่าด้วยโรงเรียนเอกชนปี พ.ศ. 2525 และต่อมาก็เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียน, 15(2) และ

15(1) ตามลำดับ และในปัจจุบัน โรงเรียนดังกล่าวบางส่วนก็ได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากภาครัฐ 100%

แผนผังแสดงการเปลี่ยนแปลงปอเนาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึง ปี พ.ศ. 2547 ดังนี้

4.5.1 ปัจจัยและเหตุผลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

4.5.1.1 เพื่อแก้ปัญหาทางการศึกษา

ปัญหาทางการศึกษาเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าปอเนาะไปสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ปัญหาการศึกษาในภาพรวมของประเทศไทย

ในช่วงปี 2501 ประเทศไทยมีปัญหาในเรื่องการศึกษา กล่าวคือ สถานการณ์การศึกษามีไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและในส่วนภูมิภาคมีจำนวนครูไม่เพียงพอและขาดแคลนครู เป็นเหตุให้ผู้ที่จะจบการศึกษาในส่วนภูมิภาคหลังไหลเข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนครเป็นจำนวนมาก (วินิจ สังขรัตน์, 2544 : 149) มีผลทำให้มีการแบ่งเขตการศึกษาในประเทศออกเป็น 12 เขต เขตการศึกษาเหล่านี้มีหน้าที่เพื่อพัฒนาการศึกษาในภูมิภาคให้ทัดเทียมจังหวัดพระนครและทำหน้าที่แก้ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนั้น

จากเหตุผลและปัจจัยดังกล่าวนี้ ทำให้ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตการศึกษา 2 ซึ่งมีผลทำให้การศึกษาที่มีระบบการศึกษาในรูปแบบปอเนาะมีผลทำให้เกิดการเข้าไปจัดการจากทางรัฐบาล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหาการศึกษาของชาติ

2. ปัญหาการศึกษาภายในปอเนาะเอง

ได้มีการพิจารณาถึงการศึกษาในรูปแบบปอเนาะ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ล้ำหลัง (รุ่ง แก้วแดง, 2511) และการเรียนรู้ไม่ทันกับยุคสมัยและผู้เรียนในปอเนาะจะเรียนรู้วิชาศาสนา มากกว่าวิชาอื่น ซึ่งสิ่งนี้ถูกมองว่าขาดความสมดุลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน เพราะเหตุนี้ การเข้าไปเปลี่ยนระบบการศึกษาในปอเนาะมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาในปอเนาะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น(ชมพูนุช นิยมเข้ม, 2547 อ้างถึงใน นิเลาะ แวอูเซ็งและคณะ. 2551 : 1)

4.5.1.2 ปัญหาความมั่งคั่ง

ประสิทธิ์ เวชสุวรรณค์ (2509 : 107) ได้กล่าวว่า “นักการเมืองบางคนใช้ปอเนาะ เป็นแหล่งมั่วสุมทางการเมืองบางแห่งถึงขั้นฝึกอาวูห์ให้แก่เด็กนักเรียน เพราะนักเรียนปอเนาะนั้น ส่วนใหญ่เป็นเด็กหนุ่ม ซึ่งมีความคิดรุนแรง และขาดความยับยั้งโดยธรรมชาติอยู่แล้ว นักเรียนใน ปอเนาะจึงไปมีส่วนในความวุ่นวายทางการเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้เสมอ” และประกิจ (2516 : 91) ได้กล่าวว่า “บรรดานักการเมืองเหล่านี้เล็งเห็นคุณสมบัติของปอเนาะในการที่เป็น สถานที่รวมของบรรดานักศึกษาทั้งชายและหญิง เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ และโต๊ะครูปอเนาะ เป็นบุคคลที่ราษฎรในท้องถิ่นนั้นๆ เคารพนับถือและเชื่อฟัง ซึ่งได้มีการพยายามใช้ปอเนาะ เป็นเครื่องมือในการหาเสียงเลือกตั้ง (สำหรับในประเทศไทย) และเป็นแหล่งดำเนินการของขบวนการ แบ่งแยกดินแดน นักการเมืองซึ่งมีพฤติกรรมแบ่งแยกดินแดนทั้งในและนอกประเทศ ได้จัดตั้งขึ้น เป็นองค์การศาสนาบังหน้าเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมมาเลเซีย และลัทธิแบ่งแยกดินแดน ดำเนินการยุยงและบ่อนทำลายโดยการสอดแทรกความคิดเห็นไปในคำสอนทางศาสนา ผู้ดำเนินการได้แก่

- โต๊ะครูที่เป็นสมาชิก หรือให้การสนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดน
- ผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา ซึ่งฝ่ายตรงข้ามส่งแทรกซึมเข้ามา

ในพวกลังนี้ก็จะทำการ โฆษณาชวนเชื่อ เพื่อโน้มน้าวจิตใจของนักศึกษา ให้เห็นคล้อยตามความเห็นของตน ซึ่งเป็นเรื่องทำได้ไม่ยาก เพราะภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และเชื้อชาติช่วยเกื้อกูลด้วย”

4.5.1.3 ปัญหาทางด้านความรู้สึกสำนึกทางด้านเชื้อชาติ

ปัญหาทางด้านความรู้สึกทางด้านเชื้อชาติก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทางรัฐบาลมองว่า ปอเนาะเป็นแหล่งที่คอยปลูกฝังความรู้สึกในเชื้อชาติมลายู ซึ่งเป็นอุปสรรคในการสร้างชาติ ประจักษ์ (2516 : 92) ได้กล่าวถึงสื่อเรียนรู้ที่ใช้เรียนในปอเนาะว่า “หนังสือเรียนในปอเนาะส่วนใหญ่พิมพ์เป็นภาษามลายูอักษรยาวี และพิมพ์ในมาเลเซีย จึงมีเรื่องราวของเด็กในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะเช่นมีประโยค ...ฉันเป็นเด็กมลายู ฉันเรียนภาษามลายู... ซึ่งจะทำให้เด็กที่ใช้หนังสือประเภทนี้ ถ้าเรียนในปอเนาะมีความรู้สึกฝังอยู่ในจิตใจตลอดว่า ตนเองเป็นคนมลายูมากกว่าเป็นคนไทย” และรุ่ง แก้วแดง (2506 : 41) ได้กล่าวถึงเด็กนักเรียนที่เรียนในปอเนาะว่า “เด็กนักเรียนได้นั่งท่องนั่งอ่านมาตั้งแต่เล็กๆ ว่าฉันเป็นมลายู ฉันเรียนภาษามลายูนั้น จะเป็นสิ่งที่ฝังใจเด็กอยู่ตลอดเวลา ยิ่งเรียนในปอเนาะสูงขึ้น ก็เรียนเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มลายูอย่างละเอียดยิ่งขึ้น ที่ให้นักเรียนเหล่านี้ มีความรู้สึกโน้มเอียงที่จะเป็นคนมลายูมากกว่าคนไทย”

4.5.1.4 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

ทางรัฐและนักวิชาการมองว่า ปอเนาะมิได้สนับสนุนในด้านเศรษฐกิจไทยโดยภาครวม และตรงกันข้ามปอเนาะยังบั่นทอนความเจริญในด้านเศรษฐกิจอีกด้วย ประจักษ์ (2516 : 96) ได้กล่าวว่า “ปอเนาะเป็นที่รวบรวมบุคคลที่มีอายุอยู่ในวัยที่จะเป็นหน่วยผลิตของระบบเศรษฐกิจ แต่อยู่ในระดับการศึกษาพื้นฐาน แทนที่จะอยู่ในแรงงาน และยังทำงานไม่เต็มที่อีกด้วย รายได้ที่ได้รับในระหว่างการศึกษาเป็นเวลานานนับ 10 ปีนั้นก็ได้มีส่วนช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐแต่ประการใด... การศึกษาในปอเนาะมิได้มีส่วนช่วยเพิ่มผลผลิตให้กับท้องถิ่นและครอบครัวในอนาคต...ยิ่งหากเรียนจบจากปอเนาะแล้วจะไปศึกษาต่อหรือทำอัญญาที่นครเมกะเพื่อกลับมาเป็นโตะครูแล้ว การนำเงินตราไปใช้ยังต่างประเทศก็นับเป็นผลเสียทางเศรษฐกิจของชาติอีก” สุรจิตต์ หวังหลี (2509 : 223) ได้กล่าวว่า “ในด้านเศรษฐกิจผลิตผล ซึ่งอาจจะได้จากการศึกษาในปอเนาะนี้น้อยมาก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตผลิตผลของสวนยางและสวนผลไม้อีกก็มีคุณภาพต่ำ การใช้แรงงานโดยไม่เสียค่าตอบแทนเป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยว ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงตามความก้าวหน้าทางเทคนิคและ

ความต้องการของตลาด...” และรุ่ง แก้วแดง (2506 : 42) ได้กล่าวอีกว่า “จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสาเหตุมาจากปอเนาะนั้น พอที่จะสรุป 2 ประการคือ ก่อให้เกิดการใช้แรงงานไม่เต็มที่ และการที่โต๊ะครูไม่ต้องจ่ายค่าแรงงานในการทำงานของคนนั้นเป็นการขัดขวางความก้าวหน้าทางเทคนิคใหม่ๆ เช่น การใช้เครื่องทุ้มแรงสมัยใหม่ เป็นต้น”

4.5.1.5 ปัญหาในด้านการพูดภาษาไทย

อিবรอเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต (2548 : 12) ได้กล่าวว่า “ความนิยมที่จะส่งบุตรหลานในปอเนาะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทางภาครัฐมองปอเนาะในแง่ลบมาตลอด และถือว่าปอเนาะไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาไทย เพราะปอเนาะมีการเรียนการสอนเฉพาะวิชาศาสนาไม่มีวิชาสามัญ ผู้เรียนในปอเนาะจึงไม่สามารถใช้ภาษาไทย ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนโยบายกลมกลืนทางวัฒนธรรมในอดีต ด้วยเหตุผลดังกล่าว ปอเนาะจึงถูกมองว่า มิได้สร้างความรู้สึกรักของความเป็นไทย” และการที่ไม่รู้ภาษาไทยเป็นอุปสรรคในการปฏิสัมพันธ์ของคนในชาติ

จากปัญหาทั้งหมดเหล่านี้ จึงมีการมองว่า ปอเนาะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมทางด้านต่างๆมากมาย รัฐบาลจึงพยายามเข้าไปจัดการระบบการศึกษาในปอเนาะใหม่ ถ้ายังสามารถปลงระบบการศึกษาปอเนาะแบบเก่าได้ทั้งหมดก็เป็นการดีมาก

สาเหตุการยอมรับการเปลี่ยนจากปอเนาะ

สาเหตุที่ปอเนาะยอมจดทะเบียนกับภาครัฐพอที่จะสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับทางราชการและการจดทะเบียนก็ไม่ได้มีผลต่อการสอนวิชาศาสนา
2. เนื่องจากทางราชการให้โอกาสในการจดทะเบียนให้เป็นไปตามความสมัครใจมิได้เป็นการบังคับในการจดทะเบียน
3. ทางราชการไม่มีการบังคับในการสอนวิชาศาสนาในปอเนาะ
4. เนื่องจากทางราชการให้การสนับสนุนทางการเงิน วัสดุ อุปกรณ์การศึกษาให้แก่ปอเนาะที่จดทะเบียน(อিবรอเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต, 2548 : 15)

4.5.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง

4.5.1.1 ผลที่เกิดขึ้นจากการจดทะเบียนกับภาครัฐในปี พ.ศ. 2504

ผลที่เกิดขึ้นจากการจดทะเบียนกับภาครัฐในปี พ.ศ. 2504 ดังนี้

1. ปอเนาะได้รับการจดทะเบียน

หลังจากได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม ปอเนาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2504 แล้ว ปรากฏว่า มีปอเนาะมาจดทะเบียนกับทางราชการเพื่อ รับการปรับปรุงเป็นจำนวน 82 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, สำเนา)

ปี พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ.2509 ก่อนที่ทางราชการจะมีนโยบายปรับปรุงปอเนาะเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2508-2511 ปรากฏว่า มีปอเนาะจดทะเบียนทั้งสิ้น เพียง 206 โรง

2. มีการพัฒนาทางด้านหลักสูตร

หลักสูตรที่ใช้เรียนในปอเนาะก่อนที่ปอเนาะจะจดทะเบียนเป็น โรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลามจะเป็นหลักสูตรศาสนาและภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ไม่มีมีการเขียนเป็น ลายลักษณ์อักษร ที่เป็นเช่นนั้นเพราะปอเนาะเป็นระบบการเรียนที่ไม่มีชั้นเรียน การเรียนการสอน จะเป็นไปตามสภาพความเป็นจริง โดยการวัดและการประเมินจะขึ้นอยู่กับโต๊ะครูเป็นส่วนใหญ่ เมื่อปอเนาะได้ทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ หลังจากทีปอเนาะได้แปรสภาพจากปอเนาะเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว หลักสูตรของปอเนาะเดิมซึ่งไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ถูก พัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักสูตรที่พัฒนามาเป็นลายลักษณ์ได้แก่ หลักสูตร อิสลามศึกษา พ.ศ. 2504 หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2513 (อับรอฮีม ณรงค์รักษาเขต, ม.ป.ป.)

สำหรับหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2504 มีดังนี้

หลังสูตรนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 2 ปี รายวิชาที่สอนมีกลุ่มวิชาศาสนา 27 ชั่วโมง ภาษาไทย 4 ชั่วโมง และวิชาชีพ 4 ชั่วโมง รวมเป็นอัตราเวลาเรียนในรอบสัปดาห์ทั้งหมด 35 ชั่วโมง

และหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2513

หลักสูตรนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 4 ปี และตอนปลาย 3 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2513)

3. ปอเนาะได้รับเงินรางวัลจากภาครัฐเพื่อเป็นจูงใจในการพัฒนาปอเนาะ ภาครัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้รางวัลแก่ปอเนาะ เพื่อใช้เงินรางวัลเหล่านั้น เป็นทุนในการปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น และเป็นกำลังใจให้โต๊ะครูพยายาม ปรับปรุงปอเนาะให้ดีขึ้น และเป็นเครื่องชักจูงให้โต๊ะครูปอเนาะคนอื่นๆปฏิบัติตาม

4.5.1.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจดทะเบียนเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใน ปี พ.ศ. 2514 จนถึงปัจจุบัน

ผลที่เกิดจากการจดทะเบียนปอเนาะเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2514 จนถึงปี พ.ศ. 2547 สามารถมองได้ใน 2 ลักษณะ คือ ผลที่เกิดขึ้นในแง่บวกและผลที่เกิดขึ้นในแง่ลบ

1. สำหรับในแง่บวกสามารถแจกแจงได้ดังนี้

1.1 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล

เมื่อทางปอเนาะที่ได้จดทะเบียนกับภาครัฐเพื่อยอมรับการแปรสภาพเป็น โรงเรียนราษฎร์ตาม พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์จึงเป็นการยอมรับ โดยกฎหมายที่จะยอมอยู่ภายใต้การกำกับดูแล และการเข้ามาจัดการของภาครัฐ

1.2 มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านหลักสูตรอิสลามศึกษาและมีการสอนวิชาสามัญ หลักสูตรหลังจากปี 2514 เป็นต้นมา มีการใช้ดังต่อไปนี้

1.หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523

หลักสูตรนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 3 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2523)

2.หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2535

หลักสูตรนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมี 3 ชั้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมี 3 ชั้น

โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2535 มีวิชาบังคับจำนวน 111 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) วิชาบังคับแกนจำนวน 93 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยวิชาภาษาไทย วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา วิชาพลานามัย วิชาศิลปศึกษา และวิชาศาสนา

(2) วิชาบังคับเลือกจำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยวิชาสังคมศึกษาและวิชาการงาน

(3) วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ โดยให้เลือกรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ กลุ่มวิชาศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2535 มีวิชาบังคับ จำนวน 60 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ วิชาบังคับแกนจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ วิชาบังคับเลือกจำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้ และวิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อย 45 หน่วยการเรียนรู้

3.หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2540

หลักสูตรนี้จะใช้ร่วมกับหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 หลักสูตรนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน 4 ปี ตอนกลาง 3 ปี และตอนปลาย 3 ปี สำหรับหลักสูตรตอนปลายจะใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523

โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิตติคาอียะฮ์) พุทธศักราช 2540 โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือวิชาบังคับ จำนวน 60 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ วิชาบังคับแกนจำนวน 51 หน่วยการเรียนรู้ วิชาบังคับเลือกจำนวน 9 หน่วยการเรียนรู้ วิชาเลือกเสรี จำนวนไม่น้อยกว่า 6 หน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมศาสนา จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

4.หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546

หลักสูตรนี้จะเป็นหลักสูตรปัจจุบันของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ก่อนที่จะมีหลักสูตรนี้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามปัจจุบันมี 2 หลักสูตร คือ

(1)หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2535

(2)หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติคาอียะฮฺ) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัชชีญะฮฺ) พุทธศักราช 2540 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาอียะฮฺ) พุทธศักราช 2523 แต่ทั้ง 2 หลักสูตรไม่เอื้อในการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์กล่าวคือ

นอกจากนี้ทั้ง 3 หลักสูตรข้างต้นได้กำหนดเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่สามารถจะยืดหยุ่นได้จึงเป็นปัญหาสำหรับการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น เมื่อหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ประกาศใช้แล้ว ปรากฏว่าหลักสูตรดังกล่าวมีโครงสร้างยืดหยุ่นได้ทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ ฉะนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว จึงจำเป็นต้องปรับปรุงทั้งหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2535 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น ตอนกลาง พุทธศักราช 2540 และตอนปลาย พุทธศักราช 2523 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1.3 ได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน

ตั้งแต่ที่ปอเนาะได้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและดำเนินเรื่อยมาจนเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน ทางรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อที่โรงเรียนเอกชนดังกล่าวมีการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามนโยบายที่ทางภาครัฐได้มุ่งหวังไว้

1.4 ปอเนาะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า หลังจากที่ปอเนาะได้มาจดทะเบียนกับภาครัฐเพื่อขอรับการเปลี่ยนแปลงปอเนาะไปสู่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ปอเนาะดังกล่าวนั้นก็พัฒนาตัวเองเรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งในด้านการจัดการ การบริหารงาน หลักสูตรและอื่นๆ รวมทั้งการช่วยเหลือทางการเงินจากภาครัฐ

1.5 จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับการเข้ารับการศึกษานอกระบบที่มีจำนวนลดลง

การเทียบจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษานอกระบบและปอเนาะดังต่อไปนี้

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนเอกชน

จากข้อมูลปีการศึกษา 2530 สถาบันการศึกษาปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จัดกับกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 181 โรงเรียน (เขตการศึกษา 2, 2531 : 20 อ้างใน พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545)

จำนวนนักเรียนทั้งชายและหญิง ที่เรียนเฉพาะศาสนาหรืออิสลามศึกษาอย่างเดียว และเรียนทั้งศาสนาหรืออิสลามศึกษากับสามัญศึกษาควบลูกันในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด 43,853 คน และจำนวนครูทั้งหมดมีจำนวน 1,982 คน รวมทั้งโต๊ะครู(คูรายการและสถิติปีการศึกษา สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2, 2531 : 36 อ้างใน พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545)

ในปีการศึกษา 2547 มีรายงานจากกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.) ว่า มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมทั้งสิ้น 220 โรงเรียน แยกเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15(1) จำนวน 122 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 55.45 เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15(2) จำนวน 98 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 44.55 และมีจำนวนนักเรียนรวมทั้งสิ้น 86,509 คน(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2541)

ดาฮูดีน อุสมาน (ม.ป.ป. : 27) ได้กล่าวว่า “โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนอกจากจะทำการสอนวิชาศาสนาอย่างเดียวแล้ว ยังได้เปิดสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าในหลักสูตรอีกด้วย นอกจากนั้นแล้วยังได้รับความสนใจจากประชาชนชาวไทยมุสลิมในพื้นที่อย่างมาก เพราะว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถสนองเจตนารมณ์และสอดคล้องกับความต้องการ อีกทั้งยังรักษาคงไว้ซึ่งการศึกษาวิชาศาสนาด้วย”

เหตุผลที่ทำให้จำนวนนักเรียนในโรงเรียนเอกชนเพิ่มมากขึ้น

1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามรับนักเรียนเข้าเรียนฟรี

หลังจากที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้เป็นโรงเรียน 15(1) และได้เงินอุดหนุน 100% ทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหลายๆ โรงเรียนที่จดทะเบียนเป็นมูลนิธิแล้ว มีนโยบายรับนักเรียนเข้าเรียนฟรี ทำให้ผู้ปกครองหลังไหลส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนประเภทนี้มากขึ้น

2. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการเปิดสอนสายสามัญควบคู่สายศาสนา

ระบบการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถือได้ว่า เป็นระบบการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการ ได้รับความสนใจและการตอบรับจากสังคมมุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างดี เพราะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีทั้งวิชาศาสนาและสามัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่า อิสลามเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม

3.อนาคตทางการศึกษาและการทำงานเปิดกว้างขึ้น

สำหรับนักเรียนนักศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อเมื่อจบชั้น 10 ก็สามารถที่จะเลือกศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้นได้ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในชั้นสูงสุดต่อไปทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบตะวันออกกลาง เช่น อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน ญะเวตเป็นต้น ซึ่งเป็นสถานที่ที่นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกที่จะไปศึกษาต่อในด้านศาสนา และมีนักศึกษบางส่วนก็เลือกที่จะไปศึกษายังประเทศปากีสถาน อินโดนีเซีย มาเลเซีย หรือประเทศตุรกีก็มีด้วยเช่นกัน

ส่วนนักศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อในด้านสายสามัญก็มีจำนวนมิใช่น้อยด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อนักศึกษาได้จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนก็สามารถศึกษาต่อในด้านสายสามัญในระดับที่สูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่นักเรียนส่วนมากเลือกที่จะเรียนต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในประเทศ อันเนื่องด้วยสาเหตุและปัจจัยหลายๆอย่างด้วยกัน เช่น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจหรือปัจจัยด้านความพร้อมของนักศึกษาเอง กอปรกับปัจจัยอื่นๆที่ทางมหาวิทยาลัยในประเทศเปิดกว้างขึ้นในการรับนักศึกษามุสลิมเข้าไปศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะนักศึกษาหญิงสามารถแต่งกายชุดหิญาบเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัยได้

เมื่อก่อนมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยทั่วไปในประเทศไทยไม่ยอมรับนักศึกษาหญิงแต่งกายชุดหิญาบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย จึงเป็นเหตุให้ผู้ปกครองนักเรียนไม่สนับสนุนลูกๆเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ด้วยเหตุดังกล่าวกอปรกับพ่อแม่ยังมองเห็นความสำคัญของปอเนาะอยู่ ปอเนาะจึงเป็นสถานที่ที่พ่อแม่บางส่วนได้ส่งลูกหลานเข้าเรียนในปอเนาะ แต่หลังจากที่ทางมหาวิทยาลัยของรัฐเปิดรับนักศึกษามุสลิมมากขึ้นพร้อมกับยอมรับการแต่งกายแบบฮิญาบทำให้พ่อแม่ของนักเรียนเลือกส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้น เพราะหวังว่า หลังจากที่ถูกจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 อาจสามารถเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยได้ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีได้เปิดวิทยาลัยอิสลามศึกษาซึ่งสามารถรองรับนักศึกษามุสลิมที่ต้องการจะเรียนในสายศาสนาได้จำนวนหนึ่ง และเมื่อจบการศึกษา นักศึกษามุสลิมก็สามารถเข้าทำงานในหน่วยงานต่างๆได้ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและหน่วยงานของภาคเอกชนที่เปิดกว้างมากขึ้นในการรับมุสลิมเข้าทำงานในหน่วยงานต่างๆเหล่านี้ โดยเฉพาะ

ผู้หญิงสามารถแต่งชุดหิญาบเข้าไปทำงานได้แม้ในปัจจุบันยังมีหน่วยงานบางแห่งยังไม่ยอมรับในการใส่ชุดหิญาบเข้าไปทำงาน

4. นักเรียนมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้นและเป็นคนทันสมัย

การที่นักเรียนได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาศาสนาควบคู่ไปกับวิชาสามัญในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งต่างกับการศึกษาในสถานศึกษาปอเนาะที่มีการสอนวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียว และเมื่อได้รับการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการสอนทั้งวิชาศาสนาและสามัญ เมื่อจบออกมาก็จะมีความรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาไปพร้อมๆกัน นักเรียนนักศึกษาเหล่านั้นสามารถที่ทำงานหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริตได้และเป็นคนที่ทันสมัย ทันคนและไม่ล้าหลัง สามารถบูรณาการวิชาศาสนากับเหตุการณ์ในชีวิตจริงได้อย่างสมดุล นี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่พ่อแม่พี่น้องในจังหวัดชายแดนภาคได้เลือกที่จะส่งลูกหลานของตนเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

1.6 ทศนคติที่ไม่ดีต่อภาษาไทยลดลงและมีการพัฒนาการใช้ภาษาไทยขึ้น

นับตั้งแต่ที่รัฐบาลเข้าไปส่งเสริมและปรับปรุงให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม สิ่งที่เกิดขึ้นและมองเห็นคือ มีการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมไปมาก ประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น พูดยาภาษาไทยได้มากขึ้น สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น (ต่ายดิน อุสมาน, ม.ป.ป.: 27)

2. สำหรับผลในแง่ลบ มีดังนี้

2.1 ปอเนาะที่ไม่จดทะเบียนถือเป็นสถานศึกษาที่ผิดกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ยังมีสถาบันการศึกษาปอเนาะอีกจำนวนหนึ่งไม่สนใจหรือให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐบาลที่บังคับให้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ยังคงดำเนินกิจการต่อไป (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126) ส่วนสถาบันการศึกษาปอเนาะที่ไม่ยอมจดทะเบียนหรือแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้รับการพิจารณาว่าเป็นโรงเรียนที่ผิดกฎหมายหรือโรงเรียนเถื่อน บรรดาเจ้าของสถาบันการศึกษาปอเนาะที่ไม่ยอมจดทะเบียนหรือแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามพร้อมที่จะเผชิญปัญหาจกัรัฐ เพราะเขามีความเชื่อว่า สถาบันการศึกษาปอเนาะของเขาได้ดำเนินกิจการในนามของพระเจ้าและเป็นเจ้าและเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนชาวมลายูมุสลิม(พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126)

2.2 มีการประท้วงด้วยการปิดปอเนาะและเข้าร่วมขบวนการแบ่งแยกดินแดน

ผลลัพธ์ที่รัฐบาลนำนโยบายนี้มาใช้ในปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) จากรายงานของกระทรวงศึกษาธิการทราบว่าสถาบันการศึกษาปอเนาะจำนวน 106 แห่ง ได้ปิดกิจการของตนเป็นการประท้วงรัฐบาลที่เข้าไปแทรกแซงกิจการของสถาบันการศึกษาปอเนาะ (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126) จากประเด็นดังกล่าวกลายเป็นการจุดประกายขบวนการแยกดินแดนที่รู้จักในนามองค์กรปลดปล่อยปัตตานี (พูโล PULO) เกิดขึ้นมา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากปัญญาชนมุสลิมให้ปลดปล่อยนโยบายที่รัฐบาลเข้าไปควบคุมการศึกษาของสถาบันการศึกษาปอเนาะ (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126)

2.3 การศึกษาในระบบโรงเรียนในวิชาศาสนาในบางรายวิชาไม่เจาะลึกและความเข้มข้นของวิชาศาสนาลดลง

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและต่อมาพัฒนามาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการสอนทั้งสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ในหนึ่งวันจะแบ่งเป็นวิชาศาสนาครึ่งหนึ่งและวิชาสามัญครึ่งหนึ่ง และวิชาศาสนาที่มีอยู่ในหลักสูตรอิสลามศึกษาตั้งแต่หลักสูตรอิสลามศึกษาปี พ.ศ. 2513 ถึง ปี พ.ศ. 2546 ล้วนได้กำหนดวันเวลาและเนื้อหาที่จำกัด จึงมีผลทำให้หลักสูตรการศึกษาที่ใช้อยู่เดิมในปอเนาะถูกจัดใหม่ให้เหลือน้อยลง ดังที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาในปอเนาะแต่เดิมไม่จำกัดเวลา แต่นักเรียนสามารถเล่าเรียนจนรู้สึกในบางรายวิชา อย่างเช่น วิชา นะซูศอรุฟ ฟิกฮฺ เป็นต้น เมื่อมาเทียบกับหลักสูตรใหม่ที่ใช้อยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่สามารถสร้างนักเรียนที่มีความรู้เจาะลึกเช่นดังกล่าวได้

2.4 การเรียนในระบบโรงเรียนไม่สามารถให้การอบรมนักเรียนเหมือนกับการอบรมที่ได้จากระบบการศึกษาแบบปอเนาะ

ปอเนาะเป็นสถานที่ที่มีบทบาทในการอบรมบ่มเพาะนิสัยแก่นักเรียนที่มาศึกษาเล่าเรียนและอาศัยอยู่ในปอเนาะเพื่อรับการอบรมในปอเนาะ 24 ชั่วโมง การอบรมที่เกิดขึ้นในปอเนาะได้ผลิตนักเรียนนักศึกษาที่ชีวิตแบบเรียบง่าย และมีการใช้ชีวิตในแบบของศาสนา ระบบการศึกษาแบบปอเนาะมีเวลามากพอที่จะอบรม สั่งสอน เพราะนักเรียนอาศัยอยู่ที่ปอเนาะ และนักเรียนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของปอเนาะ การอบรมสั่งสอนเช่นนี้สามารถผลิตนักเรียนนักศึกษาที่มีความเคร่งครัดในศาสนาและเป็นคนดีของสังคม ผลผลิตของปอเนาะจะเป็นผู้ที่รักสันโดษ จะใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย การใช้ชีวิตที่เน้นหนักในเรื่องศาสนา (อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2004 : 27)

การศึกษาแบบโรงเรียนไม่มีเวลาพอที่จะอบรมสั่งสอนเด็กนักเรียนเพราะเด็กอยู่ในโรงเรียนเฉพาะเวลาที่จำกัด ไม่มีเวลาพอที่จะให้การอบรมแก่เด็กเหมือนกับที่นักเรียนได้รับการอบรมจากปอเนาะ

2.5 การศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นการเพิ่มรายวิชาทางโลกซึ่งสามารถทำลายความบริสุทธิ์ของปอเนาะที่มุ่งสอนแต่วิชาศาสนา

สังคมมุสลิม โดยเฉพาะโต๊ะครูมองว่า การศึกษาในวิชาสามัญเป็นวิชาที่มุ่งสอนทางโลก ซึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขัดกับศาสนาอย่างรุนแรง การที่ภาครัฐได้เสริมการเรียนสายสามัญเป็นการทำลายความบริสุทธิ์ของศาสนาอิสลาม พีรศ ราฮิมมูลา (2545 : 130) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ทัศนคติของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อสามัญศึกษาในอดีตค่อนข้างจะเป็นลบมากกว่าบวก และท่านได้กล่าวอีกว่า การที่รัฐบาลให้บรรดาสถาบันการศึกษาปอเนาะจดทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการ และบรรจุหลักสูตรสามัญศึกษาเข้าไปทำให้เกิดผลเสียต่อมาตรฐานการศึกษาด้านศาสนา ซึ่งนำไปสู่จุดเสียอย่างไม่มีทางเลือก เพราะวาระหนึ่งของเวลาที่นักเรียนจะต้องทุ่มเทให้หลักสูตรสามัญศึกษา(พีรศ ราฮิมมูลา, 2545 : 127)

4.6 สภาพของปอเนาะที่ไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

หลังจากที่รัฐบาลประกาศให้ปอเนาะมาจดทะเบียนกับภาครัฐตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 - 2514 ประกฏว่ามีปอเนาะยอมมาจดทะเบียนกับภาครัฐทั้งหมด 426 โรง แต่ก็ยังมีปอเนาะบางส่วนไม่ได้มาจดทะเบียนกับภาครัฐ ตามคำกล่าวของพีรศ ราฮิมมูลา มีไม่เกิน 50 แห่ง ส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดปัตตานี(พีรศ ราฮิมมูลา, 2545 : 126) ซึ่งถือได้ว่า ปอเนาะดังกล่าวเป็นสถานศึกษาที่ผิดกฎหมายหรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งว่า เป็นสถานศึกษาเถื่อน ดังที่กล่าวมาแล้วซึ่งเราสามารถมองการเปลี่ยนแปลงของปอเนาะดังกล่าวดังนี้

4.6.1 เป็นสถานศึกษาที่ยังคงสภาพเดิมไว้ทุกอย่างทั้งทางด้านการบริหารจัดการ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปได้ว่า ปอเนาะที่ไม่ยอมมาจดทะเบียนกับภาครัฐ นอกจากไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆเหมือนกับปอเนาะที่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หากแต่การจัดการหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนก็ยังคงสภาพเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงเหมือนในอดีตที่ผ่านมาทุกอย่าง

4.6.2 บทบาทในด้านสังคมของปอเนาะลดลง

จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการเรียนการสอนในปอเนาะมีจำนวนลดลงมาก ตามข้อมูลที่สำรวจในเดือนกรกฎาคม ปี 2547 มีปอเนาะทั้งหมด 249 แห่ง มีนักเรียนที่เข้ารับการเรียนในสถาบันดังกล่าว 15,071 คน จากข้อมูลดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการเรียนรู้ในปอเนาะทั้งหมด 249 แห่ง มีจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการเรียนรู้ในปอเนาะดังกล่าวเพียง 15,071 คนเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

สรุปแล้วในปัจจุบันเราจะพบว่า ปอเนาะมีบทบาทในด้านต่างๆ แคลงกว่าในอดีตมาก อันด้วยปัจจัยและเหตุผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ในปัจจุบันสังคมต้องพึ่งปัจจัยต่างๆ ในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น การศึกษาในปอเนาะอย่างเดียวยังจะไม่ตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบัน สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงถือได้ว่าเป็นระบบการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการและได้รับความสนใจและการตอบรับจากสังคมมุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างดี เพราะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีทั้งวิชาศาสนาและสามัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่า อิสลามเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม อย่างไรก็ตาม การตอบรับในระบบการศึกษาแบบปอเนาะของสังคมก็ไม่ได้หมดไป อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต (2004 : 31) ได้กล่าวว่า ในอดีตสถาบันศึกษาปอเนาะได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆ แม้ในปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางแต่ปอเนาะก็ยังไม่หมดความนิยม